הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר קניין

לחם משנה על משנה תורה, הלכות מכירה

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות מכירה

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-מכירה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ו 5
הלכה ז 5
הלכה יד 5
הלכה טז 6
פרק ב 7
הלכה ד 7
הלכה ה 7
הלכה ו 8
הלכה ח 8
הלכה ט 9
פרק ג 10
הלכה א 10
הלכה ו 13
הלכה ז 14
הלכה ח 14
הלכה ט 16
הלכה י 16
הלכה יא 17
הלכה יב 18
הלכה יג 19
הלכה יח 19
פרק ד 20
הלכה ב 20
הלכה ד 20
הלכה ה 20
הלכה ז 21
הלכה ח 23
הלכה י 23
הלכה יג 25
הלכה יד 25
פרק ה 26
הלכה ב 26
הלכה ד 27
הלכה ז 28
הלכה י 28
הלכה יד 29
פרק ו 29
הלכה ב 29
הלכה ג 30
הלכה ו 30
הלכה י 30
הלכה יא 30
הלכה יד 33
הלכה טו 33
פרק ז 34
הלכה א 34
הלכה ג 34
פרק ח 35
הלכה א 35
הלכה ה 35
הלכה ז 36
פרק ט 37
הלכה א 37
הלכה ג 37
פרק י 37
הלכה א 37
הלכה ד 38
הלכה ו 38
פרק יא 39
הלכה ב 39
הלכה ג 39

הלכה ד 39
הלכה ה 40
הלכה ח 40
הלכה י 40
הלכה יב 41
הלכה יג 41
הלכה טו 41
הלכה טז 43
הלכה יח 43
פרק יב 44
הלכה ב 44
הלכה ד 45
הלכה ח 46
הלכה י 46
הלכה טו 47
פרק יג 47
הלכה א 47
הלכה ב 49
הלכה ג 49
הלכה ו 50
הלכה ז 50
הלכה ט 51
הלכה י 51
הלכה טז 52
הלכה יז 53
פרק יד 53
הלכה א 53
הלכה ב 53
הלכה ו 53
הלכה ח 53
הלכה טו 54
פרק טו 54
הלכה ב 54
הלכה ז 55
פרק טז 55
הלכה ד 55
הלכה ו 56
פרק יח 56
הלכה ה 56
הלכה ו 56
הלכה ח 57
הלכה יג 58

פרק א

הלכה ו

האומר לחבירו תן מנה לפלוני וכו'. זהו בפ"ק דקדושין כמו שנזכר בדברי ה"ה ז"ל. ומה שלא הוזכר בדברי רבינו ז"ל השאר הנאמרים בגמרא כבר תמה הר"ן ז"ל ועיין בב"י סי' ק"צ:

הלכה ז

בד"א במוכר שדהו מפני רעתה וכו'. בפ"ק דקדושין (דף כ"ו) אמרינן אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל במוכר לא קנה עד שיתן את הדמים מתיב רב המנונא בשטר כיצד כתב על הנייר וכו' הוא מותיב לה והוא מפרק לה במוכר שדהו מפני רעתה רב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו לשון מכר כדי ליפות את כחו ע"כ. ובאמת שיש תימה בדברי רבינו ז"ל שהיה לו לפסוק כרב אשי כדרך כל הפוסקים וכדרכו לפסוק כאוקימתא אחרונה ומפני קושיא זו כתב ה"ה ודע דאוקימתא דרב אשי על זה דקאמר במתנה בקש ליתנה לו וכו' הכי קאמר דמפני רעתה בדין הוא וכו' וכתב על דבריו מוהרי"ק ז"ל בסימן קצ"א בטור ח"מ שכוונתו לומר דרב אשי לא בא לחדש אוקימתא אלא לתת טעם לדברי רב המנונא ע"כ. ולכאורה נראה דכך היא כוונת ה"ה לומר דרב אשי מפרש דברי רב המנונא וכוונתו באמרו בקש ליתנה לו ר"ל במתנה היה דעתו ליתנה אם לא אתי ליקחה ממנו ומפני כן בלשון מכר קנה אע"פ שלא נתן הדמים. אבל באמת קשה מאד על זה למה הוצרך לומר ולמה כתב לו לשון מכר כדי ליפות את כחו דהל"ל דאע"פ שכתב לו לשון מכר גמור קנה מפני שהיה נותנה לו במתנה בלאו הכי וכטעם ה"ה ז"ל, ודוחק לומר דלגירסת ה"ה ז"ל לא היה לו בדברי רב אשי ולמה כתב לו בלשון מכר וכו' ואפשר לומר ולדחוק שכוונתו אינו לפרש דברי רב אשי דלעולם פירוש דבריו הוא כפירוש רש"י ז"ל אלא כוונתו לומר שרב אשי לא בא לחלוק על רב המנונא אלא לתת ישוב אחר וכדברי הרב מוהרי"ק נראה בסי' קצ"א ובאמת אין לשון ה"ה ז"ל נאות לזה כלל וצ"ע:

הלכה יד

וכמה שיעור רוחב הדרך וכו'. בפ' המוכר פירות (דף ק') אמרו כי אתו לקמיה דר' יצחק בר אמי אמר להו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבישתא והדר לא אמרן אלא דמסיימן מחיצתא אבל לא מסיימן מחיצתא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא, זו היא הגירסא בספרינו והיא גירסת רשב"ם ז"ל, וגירסת רבינו ז"ל היא מוחלפת ופירושה כמו שפירש

ה"ה ז"ל דכיון דמכר לו שביל ללכת לכרמו וראה שהיו בה מחיצות אפילו שלא יהיה בין מחיצה למחיצה אלא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא כמאן דסבר וקביל הוי דה"ל למיסק אדעתיה שלא יסתור המוכר המחיצות אבל אם יש בין המחיצות מקום רחב אז ודאי נותן לו כדין כל שביל דהוי כאילו אין שם מחיצות וזהו לא מסיימי המחיצות דכיון דיש מקום רחב ביניהם הוי כאילו לא היו כלל ומשום הכי הוצרך הגמרא לחלק בין כשיש מקום רחב בין המחיצות לכשאין שם מקום רחב. וזו היא כוונת ה"ה ז"ל וכן נראה ממוהרי"ק ז"ל שפירש דבריו בסימן קצ"ב. אך במה שכתב עוד ה"ה ז"ל ואפשר שרבינו ז"ל אינו מפרש השמועה במוכר את השביל בסתם במה נקנה אלא כמה הוא קונה בחזקת הילוך וכבר ידוע בין הקונה והמוכר כמה מכר ולזה לשונו נוטה אבל כל שאר המפרשים פירשוה במוכר סתם עכ"ל. עם היות שבספרנו כתוב בחזקת הילוך בין הקונה וכו' אבל נראה דהך בין הוא טעות ומ"מ קשה לשונו עד מאד ומוהרי"ק ז"ל בסי' הנזכר כתב ועל מ"ש שהרמב"ם אינו מפרש במוכר את השביל בסתם וכו' קשה דמ"ש מסיימי מחיצתא מהיכא דלא מסיימי והנראה בדעתו ז"ל היא שכוונתו במה שכתב כך ואפשר וכו' הוא ליישב קושיית רשב"ם ז"ל שהקשה על גירסת רבינו ז"ל ולא נהירא דאם שביל סתם זבין לה וכו' לזה כתב דודאי אם לא הראה לו השביל פשיטא דיתן לו כל צרכו כיון דשביל סתם זבין ליה אע"פ שיהיה מסויים במחיצות אבל רבינו ז"ל איירי בשמוכר א"ל לחבירו שביל של אמה אחת רוחב וכבר ידוע ביניהם המדה שמכר וז"ש וכבר ידוע בין הקונה והמוכר וכו' וקנאו זה בהילוך ועתה רוצה חבירו לחזור בו לז"א שאם הוא מסויים במחיצות קנה בהילוך כל אותו המקום שהלך ונותן לו המעות כפי הערך אבל מן המחיצות ואילך אינו קונה אע"פ שפירשו בפירוש שהיה מוכר לו כיון שהמחיצות מפסיקות אינו מועיל לו כלום ההילוך לקנות מן המחיצות ואילך אבל אם אין שם מחיצות הי היכי דדרי טונא וכו' ויתן לו הדמים כפי הערך. זה נראה לי נכון בדבריו:

הלכה טז

המוכר שדה לחבירו וכו' וזרעה או נרה וכו'. אע"פ שבפרק חזקת הבתים (דף ל"ו) אמרו בגמ' במסקנא דניר לא הוי חזקה היינו דוקא בחזקת שלש שנים כמבואר שם בגמרא ומן הטעם האמור שם מימר אמר כל שיבא ושיבא דכרבא לעייל ביה כלומר הלואי שיחרוש הרבה ואח"כ אטלנה ואזרענה אני ולכך לא הוי חזקה לחזקת שלש שנים וכ"כ רבינו ז"ל בפי"ב מהל' טוען ונטען נרה שנה אחר שנה אפילו כמה שנים הואיל ולא נהנה בה אינה חזקה וכן בפ"ב מהל' זכייה ומתנה יש בדברי רבינו שאם החזיק בה הלוקח

קנה וכו' הנר את השדה בנכסי הגר קנה כלומר ובנכסי חבירו לא קנה והיינו דוקא בחזקת ג' שנים אבל בחזקת דלאלתר דהיינו חזקה דהלוקח מהני כיון דנשתמש בקרקע כדרך שמשתמשין בה הבעלים וזהו שהזכיר כאן או נרה וכו' וכן יש דברים רבים דאע"פ דבחזקת שלש שנים לא הוי חזקה בחזקת דלאלתר הוי חזקה וכדכתב הרב המגיד ז"ל. זהו דעת רבינו ז"ל אלא שצריך לפרש לפי דעתו דמה שכתוב בגמרא בפרק חזקת (דף נ"ז) והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה היינו דוקא בחזקת ג' שנים כמו שנתבאר בריש פרקין אבל בחזקה דלאלתר אפילו בנכסי חבירו קנה. ובאמת שהוא דוחק דמה שאמרו בתר הכי והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה הוא לפי דעת רבינו ז"ל כולל בין חזקה דלאלתר בין חזקת ג' שנים וא"כ ראוי הוא ג"כ דבנכסי חבירו לא קנה האמור קודם יהיה כולל. ואולי שזהו מה שהוקשה בעיני ה"ה ז"ל בפ"ב דהל' זכייה בלשון הנר את השדה שכתב בסוגיא שם והרי ניר וכו' עוד כתב ג"כ שם והרי אכילת פירות וכו' כוונתו לומר עוד שם בגמ' והרי אכילת פירות ובאמת שהיה ראוי דנפרשהו כמו והרי ניר האמור קודם אבל ממ"ש רבינו פ"ח מהל' מכירה משמע דמפרשה כולל אפי' בחזקה דלא תר והוא דוחק. כך נ"ל פירוש דבריו ואם אין זאת כוונתו למה הוצרך להזכיר בלשון הנר את השדה וכו' מה שאמרו בגמרא והרי אכילת פירות וכו' הא דין זה הוזכר בראש הפרק, וכבר השיגו הר"א ז"ל שם והוא ז"ל השיב עליו ואמר שכבר האריך בהל' מכירה:

פרק ב

הלכה ד

עבד קטן הרי הוא כבהמה וכו'. בפ"ק דקדושין (דף כ"ג) אמרו איכא דאמרי קטן הוה ודלא כאבא שאול כדתניא גר שמת וכו' ורבינו ז"ל פסק כהך איכא דאמרי ובסוף פ"ב מהל' זכייה ומתנה פסק כאבא שאול והוא מפני שגורס בגמ' וכאבא שאול וכגירסת התוס' ז"ל ופירושו דאפילו דסבר כאבא שאול עשה כן משום שלא יקדמנה אחר וכן מבואר שם בהלכות זכייה בדברי הגהה שגירסת רבינו ז"ל כן שכתוב שם וכן מר זוטרא עשה מעשה וכו' לפי גירסת ר"ח ז"ל:

הלכה ה

הבהמה בין גסה בין דקה נקנית וכו'. כתב ה"ה ז"ל אבל במסירה לא והוא מוכרח כמבואר בב"י ח"מ וא"כ קשה דבפי"ז מהל' גזילה כתב רבינו ז"ל בהמה של הפקר ושל נכסי הגר אינה נקנית במסירה משמע דדוקא משום דאין דעת אחרת מקנה וכדכתב

ה"ה ז"ל אבל בהמת חבירו קנה כמבואר שם בגמ' מוסירה מחבירו קנה וכו' בפ"ק דמציעא וכן קושיא כזאת איתא ברבינו ירוחם ז"ל שכתב בדעת רבינו ז"ל דמסירה לא קנה וכתב שם דמסר עשר בהמות באפסר אחד כשנתן דמיו קנה והם דברים סותרים. ולתרץ הכל אומר דהם מחלקים בין מסירה דאפסר למסירה האמור בפ"ק דקדושין דשם איירי כשאחז בשערה וכו' דאז לא קנה משום דאין דרך הבהמה בכך אבל בפ"ק דמציעא הוי אפסר דדרכה בכך ולכך קנה ואע"ג דבקדושין הזכירו בברייתא בפרומביא שבפיה לאו היינו אפסר האמור במציעא והבן:

מפני שמתחבטת בארץ וכו'. בפרק הספינה אוקמוה בגמ' משום דאי לאו הכי בדבר שדרכו להגביה לא מהני משיכה וכן בגנב כיס והיה מגרר ויוצא אוקמוה בגמ' בכיס גדול דאין דרכו להגביה ורבינו סתם הדברים בפ"ג מהל' גניבה והיה לו לבאר שהוא כיס גדול ולא ידעתי למה לא בארו:

הלכה ו

כיצד קונין את הבהמה במשיכה וכו' או שרכב עליה והלכה בו וכו'. נראה דהך הלכה בו היינו עקירת יד ורגל והך רכיבה הוי במקום הכישה במקל או קראה המוזכר בברייתא אבל לעולם צריך הליכה שהיא עקירת יד ורגל כן הוא דעת רבינו ז"ל שהזכיר והלכה וגם בסוף הפרק שכתב והוא שתהלך בו:

הלכה ח

האומר לחבירו משוך ותקנה וכו'. ביאור דברי ה"ה ז"ל לדחות קושיית הראב"ד ז"ל הוא דמה שהקשה מקידושין דאמרו שם אחת מכם תתקדש לי יש לתרץ ששם אין האיש אומר לאשה לעשות לה דבר כלומר אין האיש אומר שם לאשה קבלי ותתקדש לי כמו שאומר כאן משוך ותקנה דבהזכירו פעולת המסירה הרי הזכיר תקנה ואיך אמר תקנה בלשון עתיד ובאומרו כן גלה דעתו שאין כוונתו שיקנה במשיכה גם אם היה אומר שם קבל ותתקדש היינו הך דבהזכירו קבלת הכסף הרי הזכיר הקידושין ואיך אמר תתקדש משמע שאין כוונתו שבקבלת הכסף תתקדש אבל התם לא הזכיר קבל אלא נתן סתם ואמר תתקדש לי וכיון שלא הזכיר הפעולה לאו כלום היא וכוונתו שתתקדש עתה וזה פשוט ונכון. וא"ת איך אמר תתקדש שהוא עתיד לזה כתב שר"ל אחר נתינת המעות. ועוד חלק ואמר דהתם התי"ו של נפעל ור"ל תהיה מקודשת אבל הכא אי אפשר לומר דותקנה ר"ל תהיה קנוי דהוא קונה לפרה. ועל הראיה שהביא מעקוץ תאנה מתאנתי הקשה לו דהתם לא הוי כי הכא דהמוכר עצמו אומר משוך ותקנה וכיון שכן היה ראוי לומר משוך וקנה אבל התם הלוקח אומר לגנב בשבת אתה מכרת לי גנבתך ובדמי

הגניבה עקוץ תאנים מתאנתי ותהיה קנויה לי גנבתך וזה שאמר ותקנה לי גניבתך ואיך היה יכול לומר שם וקנה גנבתך דאין כוונתו לומר אלא יהיה קנוי לי אבל מ"מ דעת הראב"ד ז"ל היא דהוה ל"ל וקנויה לי גניבתך דהיה לשון הווה:

הלכה ט

האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה וכו'. בפ' האשה שנפלו (דף פ"ג) כי אתא רב דימי אמר ר"י האומר לחבירו לך ומשוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך אלא לאחר שלשים יום לאחר שלשים יום קנה ואפי' עומדת באגם ואוקמוה התם בדאמר מעכשיו ובהכותב (דף פ"ז) בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצידי ר"ה מהו ואיכא שם תרי לישני בגמ' ללישנא קמא אינה מגורשת דצידי רה"ר כרה"ר דמי והקשו הא אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום דקני ואפילו באגם ותירצו אגם לחוד וצידי רה"ר לחוד כלומר דהוי כרה"ר וללישנא בתרא מגורשת וצידי רה"ר כאגם דמו ורה"ר לחוד ופסק רבינו בהל' גירושין כלישנא בתרא וסובר הוא ז"ל כפי מה שביאר שם ה"ה דהך דר"נ דמשוך פרה ולא תקנה וכו' איירי בדאמר מעכשיו והך בעיא דה"ז גיטך וכו' איירי בלא מעכשיו וזה שדמו בגמרא גט בלא מעכשיו למשיכת פרה מעכשיו הוי משום דמעכשיו דפרה הוי כמו בגט בלא מעכשיו וכבר ביאר הטעם שם ה"ה ז"ל והכריח כן ממ"ש רבינו ז"ל פ"ז מהלכות אישות דמעכשיו ולאחר שלשים דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי, ויש לתמוה על דברי ה"ה ז"ל טובא דכיון דבגמ' דמו בגט בלא מעכשיו למשיכת פרה דמעכשיו ובגט בעינן שיהיה בצידי רה"ר ולא ברה"ר כמבואר בפ"ט מהל' גירושין איך כתב הוא כאן דבמשיכת פרה לאו דוקא אגם אלא אפילו רה"ר דזה אי אפשר דהרי ללישנא בתרא דפסק כן רבינו ז"ל השוו צידי רה"ר לאגם וכ"ש ללישנא קמא דאמרו דעדיף טפי ואם היה אומר ה"ה ז"ל דדברי רבינו דאמר ואפילו עומדת באגם באו שלא בדקדוק היה אפשר לומר דכתב כן לדעת רבינו ז"ל מפני שהוא נראה שפסק כאן דהך מעכשיו ולאחר שלשים יום תנאה הוי ואי תנאה הוי אפילו אינה עומדת באגם כדכתבו התוס' בפ' האשה שנפלו דכבר נתקיים התנאי אבל לעולם דברי הגמ' היינו אומרים שבאו בדקדוק משום דר"י אזיל לטעמיה דלא ס"ל לא תנאה ולא חזרה וכדברי התוס' בפרק האשה שנפלו ובפרק האשה רבה (דף צ"ג) אבל הוא ז"ל כתב דבגמ' נקט אורחא דמילתא וזה אי אפשר ליישבו לפי דברי הגמ' דהרי בסוגיא דהכותב מוכח איפכא גם בפ' האשה שנפלו אי אפשר לומר כן דהתם הם דברי ר"י ור"י לא ס"ל לא תנאה ולא חזרה. וע"ק בדברי רבינו ז"ל דאיך פסק כאן דמעכשיו ולאחר שלשים יום

הוי תנאה ובהל' אישות פסק כרב דמספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי והוזכר בדברי ה"ה ז"ל בפ"ט מהל' גירושין דהרי בהאשה רבה (דף צ"ג) בד"ה קנויה לך כתבו התוס' ז"ל דהך דינא כר"י דמעכשיו ולאחר שלשים יום קני הוא משום דסבירא ליה בפ' האיש מקדש בענין קדושין דלא הוי לא תנאה ולא חזרה אבל לרב דס"ל דספקא הוי אי תנאה אי חזרה לא מהני מידי דדילמא חזרה הוי וכן כתבו בהאשה שנפלו. מיהו לזה אפשר לומר דדעת רבינו ז"ל לפסוק כשמואל דאמר בפ' האיש מקדש דתנאה הוי ומה שפסק בפ"ו מהל' אישות דמספקא לן אי חזרה הוי משום חומרא דקידושין פסק כן שהרי לטעמיה דרב כשבא אחד וקדשה מעכשיו ולאחר ל' ובא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר עשרים ובא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר עשרה מאמצעי אינה צריכה גט והוא ז"ל פסק דמכולהו צריכה גט וביאר טעמו ה"ה ז"ל שרצה להחמיר וחייש לכל מאי דאיכא למיחש אבל כאן בדיני ממונות פסק דתנאה הוי דהוא כשמואל דכן נראה לו לפסוק כשמואל דתנאה הוי ומה שלא פסק שם כן משום חומרא הוא כדכתיבנא. אבל באמת שזה קשה עד מאד שהרי שם ה"ה ז"ל מחזר על טעם רבינו ז"ל דאיך פסק כרב לגבי דר' יוחנן דרב ור' יוחנן הלכה כר"י וכתב משום דשמואל פליג עליה ולפי מה שפירשנו פסק בכלן כשמואל הפך הכלל המסור בידינו דהלכה כרב באיסורי וכיון דעיקר פלוגתייהו בקדושין הוא הוי איסורי אע"ג דהשתא מסקינן בממון בתר העיקר אזלינן וכמ"ש הר"ן ז"ל בפרק בתרא דנדרים על ההיא מתני' דהמודר הנאה מחתנו וכו' ועוד רב ור"י הלכה כר"י והוא פסק כשמואל ואדרבה היה ראוי לפסוק כרב כמו שפסק בקידושין דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא הוי הקנאה כלל ותיקום אחזקת מריה קמא ואיך רצה לפסוק דתנאה הוי כשמואל דהוי הקנאה זה באמת אין הדעת סובלתו. ואולי י"ל לזה דס"ל לרבינו דע"כ לא פליגי רב ור' יוחנן שם עליה דשמואל אלא התם משום חומר קידושין אבל הכא מודו ועדיין צ"ע:

פרק ג

הלכה א

אחד הבהמה ואחד שאר המטלטלין וכו'. נראה דפסק כר"י דס"ל בפרק הזהב דבר תורה מעות קונות וכו' ומשיכה אינה מדאורייתא אלא מדרבנן משום גזירה שמא יאמרו וכו' ודלא כר"ל דאמר דבר תורה משיכה קונה ושם בפרק הנזכר בגמ' (דף מ"ח) בההיא דאמרינן מתני' מנא לן דתניא וכו' מתבאר בגמ' ובדברי התוס' ז"ל דלריש לקיש דרשינן לעמיתך במשיכה ולעכו"ם בכסף וכשנותן פרוטה של הקדש לספר עכו"ם מעל אע"ג

דלא משך תספורת דבעכו"ם קונה כסף אבל בישראל צריך שימשוך דבישראל משיכה קונה ולר"י הוי איפכא דלעכו"ם בעינן שימשוך ולישראל לא בעינן שימשוך דדבר תורה מעות קונות כל זה מבואר שם בסוגיא ובתוס' ז"ל והוא פשוט. וא"כ אני תמה על דעת רבינו ז"ל דכאן פסק כר' יוחנן דבישראל דבר תורה מעות קונות ובפ"ו מהל' מעילה כתב נטל פרוטה של הקדש וכו' קנה בה חפץ ולא משך אם מן העכו"ם מעל ואם מן הישראל לא מעל ע"כ וזהו [דלא כ]סברת ר"י שפסק כאן דלר"י בעכו"ם בעינן משיכה ולא מעל עד דמשך ובישראל לא בעינן משיכה דדבר תורה מעות קונות וכמו שכתבתי והדין שכתב שם רבינו ז"ל הוא סברת ר"ל דדריש לעמיתך במשיכה ולעכו"ם בכסף והא ודאי קושיא אלימתא היא וצ"ע. עוד אני תמה בדעתו ז"ל במ"ש שם בהל' מעילה וכן אם נתנה לאחד מבעלי אומניות דאיך סתם ולא חילק בין עכו"ם לישראל דבהדיא אמרו שם בפרק הזהב נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומניות לא מעל עד דמשך והך בריתא איירי לר"י בעכו"ם אבל בישראל לא בעינן משיכה ולר"ל איירי בישראל אבל בעכו"ם לא בעי משיכה אבל לומר דבין בעכו"ם בין בישראל לא בעינן משיכה לא שמענו לא בדברי ר"י ולא בדברי ר"ל. איברא דלזה י"ל דה"ה כתב בפ"א מהל' זכייה דעכו"ם וישראל קונים בדמים ע"ש, מ"מ לא ידעתי מנין לו, אמת שה"ה ז"ל בקש לתת טעם וע"ש, ועוד הקושיא הראשונה במקומה עומדת. ולתרץ אלו הקושיות יש לי לומר דרבינו ז"ל מפני שראה בפ"ק דקדושין שאמרו אשכחן עכו"ם הואיל וכל קניינו בכסף דמשמע דלעכו"ם הוי בכסף ולכאורה נראה דאתי כר"ל וכדכתבו התוס'. ותו קשיא ליה דרב חסדא סבר בפ' הזהב כר"י דאמר כדרך שתקנו משיכה וכו' ובמסכת ע"ז (דף ס"ג) גבי בא עליה ואח"כ נתן לה וכו' אתננה אסור אמר דאיירי בטלה זהו בזונה עכו"ם דלא מחסרא משיכה משמע דהיא כר"ל והוא הפך מ"ש בפ' הזהב לכך הוצרך רבינו ז"ל לומר דר"י אית ליה דבעכו"ם או בכסף או במשיכה ודרשינן לעמיתך בכסף ולעכו"ם או בהא או בהא ובזה א"ש דרב חסדא אית ליה בפ' הזהב כר"י ובפרק השוכר סבר ליה עכו"ם זונה בכסף דר"י נמי אית ליה הכי ומ"ש דלא מחסרא משיכה ר"ל דר"י לא קאמר דמעות בישראל אינן קונות אלא משום גזירה נשרפו חטיך בעליה ודוקא בישראל עשו תקנה אבל בעכו"ם אוקמוה אדין תורה ולא הצריכוהו משיכה וי"א דלא מחסרא משיכה כלומר דלא הצריכוהו משיכה וכ"כ רבינו ז"ל פ"ד מהל' איסורי מזבח ונמצא דרבינו ז"ל דחה סוגיא דבכורות דקאמר דלא אמרינן או בהא או בהא מפני סוגיא דקדושין ודע"ז כדכתיבנא וזהו טעם נכון לרבינו ז"ל במ"ש דלר"י בעכו"ם או בהא או בהא. וכדי לתרץ הקושיות של הלכות מעילה נראה לומר דרבינו הוקשה לו מה שהוקשה לבעלי התוס'

ז"ל דהך סוגיא ודאי דאתי כר"י דרב חסדא דתירץ ס"ל כוותיה וכיון שכן מאי קשיא ליה הא מחסרא משיכה דהא לר"י מעות קונות מן התורה והוי אתנן מן התורה ותירצו דחכמים הפקיעו קניית המעות וא"כ לא הוי אתנן והקשו מהא דפ' הזהב דאמרינן נתנה לסיטון מעל ואמרינן דאתי שפיר לר"י אמאי מעל הא כיון דחכמים הפקיעו קנין מעות עדיין לא הוציאה מן ההקדש ותירצו דכיון דמעל מן התורה מי הפקיע המעילה ממעות ההקדש כ"כ בע"ז פ' השוכר ונ"ל פירוש לפירושם דשאני מעות הקדש כיון דחל בהם הקדושה מן התורה וזה בא להוציאה מדין תורה מעל ואין כח ביד חכמים להפקיע אבל גבי אתנן קודם שיהיה אתנן חכמים עקרו הקנייה ומעולם לא היה אתנן אע"ג דהביאה במקום כסף ומן התורה מעות קונות מ"מ חכמים עקרו אותו קודם שיבא לאתנן ודוק וקושיא זו נראה שהכריח לרבינו לומר ולחלק דטעמא דר"י דהוי משום גזירה שמא יאמר נשרפו חטיך בעליה לא שייך אלא בקניית חפץ או שום דבר אבל כשנותן פרוטה לבלן או לספר דאינו קונה ממנו שום דבר לא שייך טעמא דגזירה וכיון שכן אוקמוה אדין תורה וכיון דבדין תורה בין בעכו"ם בין בישראל מעות קונות כדכתיבנא מכח הסוגיות לכך מעל בנתינה לשום אחד מבעלי אומניות בין בעכו"ם בין בישראל ולכך הביאו סייעתא בפ' הזהב לר"ל מהברייתות דלר"י אין אופן כלל ליישב דבכל בעלי אומניות בין בעכו"ם בין בישראל מעל לא כמ"ש התוס' בפ' הזהב דר"י יתרץ הברייתות בהפך מר"ל ומוקי מתני' בעכו"ם דא"כ לא הוי סייעתא כיון דאפשר לתרצם בהפך מר"ל אע"ג דהתוס' כתבו דהסייעתא הוי משום מתני' דמשמע מתני' בישראל לא משמע ליה לרבינו ז"ל הכי אלא טעם הסייעתא משום דלר"י אי אפשר ליישבם בשום פנים ולדידיה פליגי ותרי תנאי הוו ואית ליה לר"י כתנא דאמר דמעל ובכל גוונא איירי בין בעכו"ם בין בישראל והשתא אתי שפיר סוגיא דע"ז דגבי אתנן דהוי בקנייה הפקיעו חכמים ולא הוי אתנן ולהכי פריך בגמרא והא מחסרא משיכה וה"ה גבי קניית חפץ דשייך הגזירה דנשרפו דלא מעל דכיון דשייך טעמא דגזירה הפקיעו חכמים הקנייה דומיא דאתנן ולהכי כתב רבינו ז"ל בהל' מעילה דנתינה לאחד מבעלי אומניות מעל בין בעכו"ם בין בישראל דכיון דליכא טעמא דגזרה אוקמוה אדין תורה אבל בקנה חפץ מישראל לא מעל דכיון דרבנן תקינו ביה משיכה הפקיעו חכמים ממנו הקנייה ולא הוציאן מרשות הקדש דומיא דאתנן אבל בעכו"ם דלא תקנו ביה משיכה מעל דומיא דאתנן וכ"ת הא נתנה לסיטון אמרינן דמעל ופירש"י דהוי מוכר פירות וא"כ הא שייך ביה טעמא דגזירה ומ"מ מעל, וי"ל דרבינו שפירש המשנה בפ' המוכר את הספינה על מתני' דהסיטון מקנח מדותיו וכו' פירש שם דסיטון הוא המחלק סחורות מבעלי סחורות על בעלי החנויות משמע דאית ליה דהוי

כסרסור כדפירש רש"י ז"ל ולא שייך ביה טעמא דקנייה איברא דיש מקומות שפירוש סיטון הוא הסרסור וכ"ת היכי מייתי בגמ' מינה סייעתא לר"י הא כיון דלא הוי קנייה לא מחסרה משיכה ולכך מעל אפילו לר"ל י"ל דהסיטון הוא סרסור דמודד במדותיו כדתנן במתני' מקנח מדותיו ומשלמין לו בעבור כך וכיון שכן הוי מחסרא משיכה שהוא המדה שמודד דומה לתספורת דספר ולר"ל לא היה לו למעול ולכך מייתי סייעתא לר"י זה נ"ל טעם נכון לרבינו ז"ל והוא בעיני נכון עד מאד. ותו קשיא לי בדברי רבינו ז"ל דמסוגיא דבכורות דדוקא לאמימר דאית ליה דעכו"ם וישראל שוים במשיכה דוקא אייתר ליה קרא דעמיתך למעוטי הקדש מאונאה ועכו"ם מאל תונו איש את אחיו אבל מאן דמחלק בין עכו"ם לישראל ואצטריך עמיתך לחלק ביניהם כלומר לעמיתך בכסף ולעכו"ם או בהא או בהא ע"כ צ"ל דהקדש ועכו"ם ממעיט להו מאל תונו איש את אחיו ולית ליה צריכותא דגמ' וא"כ איך רבינו ז"ל בפי"ג מהל' מכירה ממעיט עכו"ם והקדש מתרי קראי עיין שם ובפרק הזהב משמע כדכתיבנא וצ"ע:

הלכה ו

לפיכך אם היה ביתו של לוקח וכו'. קצת תימה לפי מה שהבין ה"ה וכמו שנראה מלשונו שכתב אחרי כן וכן השוכר המקום שאותן מטלטלין וכו' דטעמיה הוא מפני שחצרו של אדם קונה לו א"כ למה כתב רבינו ומשנתן הדמים [בלא נתינת הדמים] נמי חצרו קונה לו וע"ק מאי לפיכך מה נפשך אי שייך הגזרה שנשרפו א"כ הוא הפך הקודם ולא נמשך ממנו ואי לא שייך למה לי טעמא דקניית חצר בלאו הכי כיון דלא שייך הגזרה אוקמוה אדין תורה וצ"ע: (זהו מה שהוסיף הרב במקום אחר).

ומשנתן את הדמים נקנה המקח כו'. קשה דבגמ' משמע בהדיא כדפירש"י ז"ל וכדכתבו המפרשים דטעמא משום דהכא לא שייך גזירה דנשרפו חטיך וכו' ולא כדמשמע בדברי רבינו ז"ל דהטעם הוא שקונה לו חצרו דשם אמרו אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עליה של לוקח מושכרת ביד מוכר טעמא מאי תקינו רבנן משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה הכא ברשותיה דלוקח נינהו אי נפלה דליקה באונס טרח ומייתי לה ע"כ. משמע בהדיא כפירוש רש"י ז"ל. ונ"ל שרבינו גריס כגירסא שדחה שם רש"י ז"ל וז"ל אי נמי שמא תפול וכו' ולא גרסינן ליה אלא לישנא אחרינא הוא והיא היא ע"כ. והגירסא נראה שהיה כאן הב"ע כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר טעמא מאי תקינו רבנן משיכה גזירה שמא יאמרו נשרפו כו' הכא דלוקח נינהו אי נמי שמא תפול דליקה אי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומייתי לה ע"כ. וכדי לחלק בין שתי הלשונות דלכאורה משמע דהיא היא וכדכתב רש"י ז"ל פירש רבינו דבלישנא

קמא הטעם לאו משום טרח ומציל אלא טעמא דכיון שהוא ברשות לוקח כלומר דקננהו חצירו לא אמרינן טעמא דנשרפו אע"ג דאין הלוקח טורח ומציל כיון שאינו בידו אלא שכורה ביד מוכר ואפשר שהוא לא ידע כשתפול דליקה כדי שיטרח ויציל מ"מ כיון דחצירו קנהו הוה ליה כאילו הוא בביתו של לוקח ממש דלא פלוג רבנן בין היכא שהוא בביתו ממש שהוא עומד שם או שהוא ברשותו אע"פ שלא יהיה עומד שם כי היכי דלא פלוג במשיכה דאי מושך ואח"כ הניחו בבית המוכר אע"ג דלא טרח ומציל מ"מ קני משיכה משום דכיון דכל מושך מסתמא מוליכה ליה בביתיה לא פלוג ה"נ כי האי גוונא הוי ולישנא בתרא הוי נמי האי פירושא דלא מטעם קניית חצר הוא אלא משום דטרח ומציל ופסק רבינו כלישנא קמא דיש סיוע ללישנא קמא ממאי דנתבאר פ"ו מהל' שכירות דמוכח בגמרא דחצר המושכרת קני ליה לאדם:

הלכה ז

וכן השוכר המקום וכו'. כתב ה"ה ודוקא בחצר המשתמרת וכו'. והיינו דלא כרב פפא דאמר בפ"ק דגמרא דהיכא דאיכא דעת אחרת מקנה לא בעינן עומד בצד שדהו וכ"כ רבינו בהדיא בפ"ד מהל' זכייה ואע"ג דבפ"ו מהל' גירושין נראה שם מדברי ה"ה ז"ל דפסק כרב אשי דתירץ שם אליבא דרב פפא גבי גט דחוב הוא לה וכו' ולכאורה נראה דכיון דנפל היסוד נפל הבנין דכיון דלית הילכתא כרב פפא דברי רב אשי ליתנהו ולא הוה ליה למיפסק כרב אשי, לא היא דדברי רב אשי בלא דברי רב פפא מוכרחים הם כדי לחלק בין גט למתנה דבגט אפי' בחצר המשתמרת בעינן עומדת משא"כ במתנה ועל כרחין אנו צריכין לחילוק דרב אשי וכ"כ הר"ן ז"ל ולכך קי"ל כרב אשי אע"ג דלא קי"ל כרב פפא: (

וכן השוכר המקום שאותן המטלטלין וכו'. מדברי ה"ה נראה דדוקא בחצר המשתמרת ולא קי"ל כרב פפא דאמר דעת אחרת מקנה שאני בפ"ק דבבא מציעא ומה שתירץ שם רב אשי גבי גט דחוב הוא לה אע"ג דהיא היא כדמשמע מדברי ה"ה בהלכות גירושין ריש פ"ה ולכאורה נראה דרב אשי לא תירץ כן אלא אליבא דר"פ וכיון דלא קי"ל כרב פפא לא היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כרב אשי י"ל דאמר תירוץ רב אשי אמת כדי לחלק בגט דהתם בחצר המשתמרת בעינן עומדת מצד חצרו וכ"כ הר"ן ע"ש *): *(היא נוסחא אחרת מעין פיסקא הקודמת)

הלכה ח

המקנה קרקע ומטלטלין וכו'. בפ"ק דקידושין (דף כ"ז) אמרינן אמר רבא לא שנו אלא שנתן דמי כולן אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו תניא כוותיה דרבא מכר

לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן בד"א שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו ופי' רש"י ז"ל בד"א דקנה בחזקה וכו' ומטלטלים הנקנין עם הקרקע נמי כשדה שאינה סמוכה דמי והיינו דרבא עכ"ל. ומאחר שבגמ' דמו הך מימרא דרבא להך דמכר עשר שדות בעשר מדינות משמע דשניהם שוים וא"כ כיון דבעשר שדות בעשר מדינות כתב הרב למעלה בספ"א דבעינן שיתן דמי כולן והתם איירי ע"כ בדלא עייל ונפיק אזוזי דאי בדעייל ונפיק אזוזי לא היה לו לרבינו ז"ל לבאר זה שהיה לו לסמוך על מ"ש בפ"ז דהיכא דעייל ונפיק אזוזי לא קנה וכמ"ש כאן ה"ה דהך דמקרקעי ומטלטלין שלא כתב דברי הגמרא משום דסמך על פ"ז. ועוד דע"כ דברי הרב האמורים בפ"א גבי עשר שדות איירי בדלא עייל ונפיק אזוזי דבעייל ונפיק אזוזי כבר כתב הרב לקמן בריש פ"ח מהלכות אלו דאע"פ שהחזיק בקרקע אפי' אם לא נשאר לו אלא זוז אחד לא קנה הלוקח את כולן וא"כ איך כתב לעיל דקנה כנגד מעותיו כשלא נתן לו דמי כולן אלא ע"כ איירי בדלא עייל ונפיק אזוזי וכמבואר שם בדברי ה"ה ז"ל וא"כ כיון דגבי עשר שדות הוכחנו דאפילו לא עייל ונפיק אזוזי בעינן שיתן דמי כולם הוא הדין כאן גבי מכר קרקע ומטלטלים דבעינן נתן דמי כולן אע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי כיון דבגמרא דימו הא להא כך נראים הדברים לכאורה, והשתא יש לתמוה הרבה על ה"ה ז"ל שכתב רבינו ז"ל השמיט הך דרבא שאמר דבעינן שיתן דמי כולם מפני שנראה לו שאיירי בדעייל ונפיק אזוזי דע"כ איירי אפי' בדלא עייל ונפיק אזוזי וכמו שהוכחתי דבגמרא דימו אותה להך דעשר שדות. ובאמת שיש לתרץ בזה בדוחק דדוקא בעשר שדות אמרינן דאפי' לא עייל ונפיק אזוזי בעינן שיתן דמי כולן מפני שלא החזיק בעשר הקרקעות אלא באחת מהן וקנין החזקה לא עשאהו שלם דלא החזיק אלא במקצת אבל אם היה עושה פועל קנין החזקה שלם שהיה מחזיק בכולם בודאי דלא בעינן שיתן דמי כולם וכמ"ש ה"ה בספ"א אבל הכא גבי מכירת קרקע ומטלטלים הקרקע נקנית בחזקה והמטלטלין בקנין אחד שהוא קנין אגב ופועל קנין החזקה עשאהו שלם שהרי החזיק בקרקע אע"ג דקנין המטלטלין אינו שלם כיון שקנין החזקה שהוא קנין אחד שלם סגי ומפני כן די לנו שנאמר דהיכא דעייל ונפיק אזוזי בעינן שיתן דמי כולם ולזה דימו בגמרא הא דרבא להך דעשר שדות בעשר מדינות כלומר דאע"ג דבעשר שדות אע"ג דלא עייל ונפיק בעינן שיתן דמי כולם הכא דיש טעם נכון לומר דלא נצטרך כן די לנו שנדמהו לעשר שדות היכא דעייל וליהוי כהך עייל ונפיק דהתם. ועוד היה אפשר לחלק מהכא להתם דבשלמא בעשר שדות בעינן שיתן דמי כולם מפני שהשאר

אינו נקנה באגב דקרקע אינו נקנה אגב קרקע וכמ"ש ה"ה לקמן אבל מטלטלין נקנין באגב וא"כ מסתיין דליהוי הך עייל ונפיק כהתם. זה נראה בדעת ה"ה ז"ל והוא דוחק:

הלכה ט

בד"א כשהיו אותם המטלטלין צבורים וכו'. וא"ת א"כ איך אמרינן בגמרא בפ"ק (דף י"ב) וליטעמיך להך לישנא דאמר עבדא כמטלטלי דמי למה לי עומד בתוכה הא קי"ל דלא בעינן צבורים לישני דהא דבעינן צבורים משום דאיירי בדליכא אגב דלדעת רבינו היכא דליכא אגב מהני צבורים י"ל בעבד איירי דאיכא אגב וכמ"ש שם התוס' ז"ל בד"ה מכר לו עבדים וקרקעות ע"כ בקנין אגב מיירי וכו' ע"ש:

הלכה י

הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר וכו'. כתב ה"ה ז"ל ורבינו מפרשה וכו'. וקשה דבגמ' אמרינן ת"ש קתני כל הני ולא קתני בהו אגב ולדעת רבינו ז"ל מאי קושיא נימא דאיירי בצבורים ולהכי לא בעי אגב דהא כולם מצינן לאוקומי בצבורין כדמשמע שם בסוגיא וכ"ת דמ"מ מוכח ממימרא דרב הונא דהביא לעיל דקאמר וקנה השאר בכ"מ שהוא מוכח מינה בגמ' דלא בעינן צבורים מ"מ קשה דאיך קאמר כל הני דהא ליכא ראיה אלא מהך. וי"ל כיון דפשיטא דכולהו משמע בלא צבורים אע"ג דאינו מוכרח אלא ממימרא בתרייתא קאמר כל הני דודאי לא מפקינן לכולהו מפשטא כיון דסוף סוף הקושיא הוי ממימרא בתרא דאיירי בלא צבורים. עוד הקשה הר"ן ז"ל על רבינו דהיה לו לפרש דוקא בחצר המשתמרת הוא דבלא צבורים מהני דאי אינה חצר משתמרת הא בעינן עומד בצדה. וראיתי להריב"ש שכתב בסימן ר"ג להנצל מקושיא זאת וז"ל אלא שהרמב"ם ז"ל כתב דלא בעינן שיאמר אגב אלא היכא שאינן צבורים אבל היכא שהמטלטלים צבורים בתוך הקרקעות אפי' בלא אגב קנה ממעשה דר"ג וזקנים בפ"ק דמציעא דאמר עשור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו דכל שצבורין בתוכה נקנין המטלטלין מדין חצר ואע"פ שאינה משתמרת לדעת הקונה הא אמר ר"פ התם דלא בעינן הכי במתנה דאיכא דעת אחרת מקנה אבל הראב"ד השיג עליו דבין צבורים בין אינם צבורים בעינן שיאמר אגב ולא מיקנו מדין חצר אפילו בדעת אחרת מקנה דלא קי"ל כר"פ ולזה הסכימו האחרונים ז"ל ע"כ. ודברים אלו מתמיהים דהבין בדברי רבינו ז"ל דטעמו משום דפסק כר"פ והוא ז"ל פסק בהדיא דלא כרב פפא פ"ד מהל' זכייה ומתנה שכתב שם זכין לקטן כו' לגדול בין בפניו וכו' בד"א בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינה משתמרת כגון שדהו וחורבתו עד שיהא עומד בצדה הרי שם דבמתנה פסק דלא כר"פ וכ"כ שם ה"ה ז"ל. וע"כ נ"ל ליישב לשון הריב"ש דה"ק כיון דאיכא ר"פ

דאמר דבמתני' לא בעינן עומד בצדה אע"ג דלא קי"ל כוותיה היינו דוקא התם אבל הכא עדיף ממתנה דבמקנה לו הקרקע עם המטלטלים ומקנה להם שניהם יחד ומגו דקני זה קני אבל בחצר שכבר קנוי לו ורוצה לקנות המטלטלין שבתוכו בהא דוקא לא קי"ל כר"פ ומה שהביא מר"פ לומר בהא דמתנה הוא דאמר ר"פ כ"ש כאן דעדיף טפי כדכתיבנא ואע"ג דלא קי"ל כר"פ בההיא בהא מיהא נקטינן כוותיה והראב"ד ז"ל השיגו דכיון דלא קי"ל כר"פ לא אהניא לן סברתיה כלל לא למתנה ולא להך מילתא דצבורים. זה נ"ל ליישב דברי הריב"ש ז"ל על צד הדוחק:

הלכה יא

המקנה עבדים וקרקעות כאחד וכו'. בב"ק (דף י"ב) משמע דלכ"ע אין העבד נקנה באגב אא"כ צבור בתוכו אבל בשמעתא דב"ב ושמעתא דמאה צאן ומאה חביות והיא בהאשה נקנית (דף כ"ו) דאמרינן התם ואמר טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ואי אמרת בעינן צבורים טפח על טפח למאי חזי וכו' משמע מהתם דאפילו במטלטלי דניידי לא בעינן צבורים ואע"ג דבגמ' דחו התם ואמרו דמאי דאמר מאה צאן הוא לדמי כלומר דמי מאה צאן ומאה חביות היינו למאי דס"ד מעיקרא דצבורים בעינן אבל לפי המסקנא דאמרינן ש"מ לא בעינן צבורים ודאי דברייתא כפשטה ותיקום אדוכתא דר"ל מאה צאן ממש א"כ למדנו דאפילו במטלטלי דניידי לא בעינן צבורים הפך מהסוגיא הנזכרת בב"ק ולזה ראה רבינו ז"ל לדחות הך שמעתא דב"ק מפני הני תרתי שמעתתא דב"ב דמכר פרה וטלית וכו' והך דמאה צאן וכן הוא דעת הר"א ז"ל בהשגות וזהו שהקשה עליו דלמה בעינן צבורים דהיה לו לדחות הך שמעתא דב"ק מפני הך דמאה צאן והיל"ל דמטלטלי דניידי שוים למטלטלי דלא ניידי וכי היכי דבמטלטלי לא בעינן צבורים היכא דליכא אגב לפי דעת המחבר ז"ל ה"נ במטלטלי דניידי היה לו לומר כן דלא בעינן צבורים אלא בדלא אמר ליה אגב אבל היכא דא"ל אגב ודאי דלא בעינן ואע"ג דלפי דעת הראב"ד ז"ל אפילו בצבורים בעינן אגב כמו שהקשה לרבינו ז"ל בהשגה הקודמת מ"מ כאן השיג עליו כפי סברתו דלא בעינן אגב היכא דאיכא צבורים. ומ"ש ואיכא דקאי כוותיה כוונתו לבאר מה שכתבתי דבאמת איכא דקאי כוותיה דיש סמך לדבריו משום דבמטלטלי דניידי לא מהני אגב ושמעתא דב"ק מוכחא הכי אלא ש"מ היה לו לדחות הך שמעתא דב"ק משום הך דקשיא לן בב"ב תא שמע וכו' וגם מפני שמעתא דמאה צאן זו היא כוונת הר"א ז"ל. עוד אפשר ליישב דברי הראב"ד ז"ל ולומר דמ"ש אלא כי איתא להך מילתא בדלא א"ל אגב הכי קאמר שמה שנתן הרב הטעם מפני שהעבד מהלך לדעת עצמו כלומר דנייד אין זה טעם כלל דמ"מ לא בעינן צבורים והך טעמא דניידי לא

אהני לן אלא במלתא דליכא אגב כגון במשיכה דעבד דלא הוי כמשיכת מטלטלין. אבל במילתא דאיכא אגב מה לי נייד מה לי לא נייד כיון שהוא נקנה באגב ובזה אין צורך לדחוק ולומר דלדבריו של רבינו קאמר כאשר דחקנו בפירוש הראשון:

ואע"פ שאמר לו קנה עבדים על גבי קרקע וכו'. אע"ג דלמ"ד עבדא כמקרקעי דמי לא היה לו לקנות אגב קרקע דקרקע אינה נקנה אגב קרקע וכמו שכתבו התוס'. הרי כבר תירץ ה"ה ז"ל דאינו כמקרקעי ממש לענין זה ומ"מ נראה לי מרהיטת לשון רבינו שפסק כמ"ד עבדא כמטלטלי דמי דהך דקאמר אלא אם היו מטלטלים על גבי העבד וכו' בגמרא אמרו כן כי אמרינן עבדא כמטלטלי דמי כו':

הלכה יב

המקנה עבדים ומטלטלין וכו'. הסוגיא דב"ב שכתב הראב"ד ז"ל בהשגותיו גבי מכר לו פרה וטלית דמוכח מינה דבמטלטלי דניידי כמו בהמות לא בעינן צבורים נראה דהוא מדאקשינן בגמ' בפרק חזקת הבתים (דף מ"ד) גבי מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה והקשו שם וליחוש דילמא דאיקני כלומר דילמא הך פרה וטלית שיעבד לו לב"ח אגב מקרקעי וכתב לו קודם שקנאה דאקני שהיה משעבד לו המטלטלין שיקנה אגב קרקע והוא רוצה להעמידה לפני בעל חובו ולכך מעיד לו עליה וכדקאמר שם דבשיעבד מטלטלים שיקנה אגב קרקע והפרה שהיא מטלטלי דניידי בכלל אע"פ שאינן צבורים שהרי דאיקני כתב לו ועדיין לא בא הפרה לעולם משמע דבמטלטלי דניידי לא בעינן צבורים ואין זה מוכרח דדילמא מאי דאקשי בגמ' לא הקשו אלא ממכר טלית דאמאי מעיד לו עליה וליחוש דילמא כתב דאיקני אבל מ"מ משמע ליה להראב"ד ז"ל דאכולא מילתא קא מהדר מדקאמר בתירוצא דקשיא דלא הוה ליה קרקע מעולם. ודוחק הוא לומר דהברייתא לצדדין קתני היכא דמכר לו פרה בין דאית ליה קרקע בין דלית ליה קרקע ובטלית דוקא דלית ליה אלא משמע דתירוצא דקשיא אכולא מילתא קא מהדר. וא"ת לדברי הראב"ד דהסוגיות פליגי תיקשי לסוגיא דב"ק דקאמר דבעינן צבורין ברייתא דמאה צאן דפ"ק דקדושין דהא ברייתא משמע דלא בעינן צבורין. וי"ל דהראב"ד ז"ל סובר דסוגיא דב"ק מוקי לה בצבורין כדמוקי לה בדוחק בקידושין. וא"ת א"כ מה ראיה מייתי מפ"ק דקידושין הא אוקמה התם בצבורים וי"ל דע"כ לא מוקי לה בצבורין אלא לדחות הפשיטות דבעינן צבורין אבל אי לא בעינן צבורין הכא נמי לא בעינן ולא שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי דאל"כ לימא ליה המתרץ וליטעמיך מטלטלי דניידי הוו וע"כ בעינן צבורין והיכי מתרץ ליה המקשה דלא בצבורין אלא ודאי דאותה סוגיא סוברת דלא שאני מטלטלי דניידי מלא ניידי:

הלכה יג

המקנה בהמה וכלים שעל גבה וכו'. בפ"ק דב"מ אמרו בעי ר"א משוך בהמה וכו' אלא משוך בהמה זו וקני הכלים שעליה מהו אמר רבא אי א"ל קני בהמה וכלים שעליה מי קני כלים וכו' משמע דיש חילוק בין היכא דאמר משוך בהמה וקני כלים להיכא דאמר קנה בהמה וקני כלים דאי לאו הכי היכי מקשה בקנה בהמה וקני כלים לומר דלא קנה משמע דר"ל אפילו בהא דמשמע דהוא פשוט לן לא קנה וזהו שכתב הרב המגיד ז"ל דאי לא במאי קא מתמה וכו' ויש בדבריו חסרון לשון ובספר מוגה כתוב במה שכתב אמר ליה קנה בהמה וקני כלים צ"ל עוד בדוקא הא אם אמר לו משוך בהמה וקני כלים לא קנה דחילוק יש בין משוך בהמה וקנה כלים לקנה בהמה וקנה כלים דאי לא במאי קא מתמה רבא אי אמר ליה קני בהמה וכו' דמשמע דטפי אית ליה למיקני כלים כי קנה בהמה מלמקנינהו אי לא קני בהמה ע"כ והוא מבואר ובגמרא אמרו במסקנא והלכתא בכפות ופירש הרב המגיד לדעת רבינו ז"ל דלא קני אלא בקנה בהמה וקני כלים אבל בעיין לא איפשיטא וא"כ יש תימה על דעת רבינו ז"ל איך כתב כאן לא קנה דהיה לו לפסוק ככל תיקו דגמ' דאי תפס לא מפקינן מיניה וכמו שפסק לעיל גבי הקנה שדה לאחד ומטלטלין לאחר וכמו שכתב שם ה"ה ז"ל וצ"ע:

הלכה יח

פשתן שהוא מחובר לקרקע וכו'. בפ' הספינה הקשו כיון דתלש ממנו כל שהוא קנה ותירצו הכא במאי עסקינן דא"ל לך ויפה לי קרקע וכו' ופירשה רבינו דבפשתן שאינו צריך לקרקע איירי ובכי הא אתי שפיר מה שהקשו בגמ' כל שהוא קני כלומר דמטלטלי נינהו אבל אי הוה צריך לקרקע לא הוי מטלטלי דמחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ובודאי דבכל שהוא קני דהרי החזיק ומפני כן מפרשה כשאינו צריך לקרקע והפשתן אינו נקנה בחזקה דהוי מטלטלי כיון שאינו צריך לקרקע אבל לשאר המפרשים שפירשו דאפילו [אינו] צריך לקרקע חשיב כמחובר ק"ק מהו זה שהקשו בגמ' וכל שהוא קני דודאי דקני כיון שהוא מחובר לקרקע והוי חזקה אלא שיש לומר לדעתם ז"ל דלא הוי חזקה אלא כעין נעל גדר ופרץ דהוי תועלת לקרקע אבל עקירת הפשתן אינו תועלת לקרקע ומ"מ דברי רבינו ז"ל נתחוורו וזהו שכתב ה"ה ז"ל והיינו דאקשינן וכל שהוא קני דמטלטלי נינהו וכו' וא"כ נתבאר מכאן לדעת רבינו ז"ל דכשאינו צריך לקרקע לא הוי כקרקע ואינו נקנה בחזקת הקרקע וזהו שכתב ה"ה ז"ל בפ"א ומ"מ דין החזקה נתברר בפרק המוכר את הספינה על מתני' דהלוקח וכו' כלומר דין וחזקת הקרקע שאינה מועילה כשמה שעליה אינו צריך לקרקע נתבאר מדין הלוקח פשתן וכו' והרב מהר"י קארו נראה

בסי' קצ"ג שלא הבין כן דברי הרב המגיד ז"ל ומפני כן תמה עליו אבל באמת כוונתו כדכתבתי: כתב הרב המגיד ולשון רבינו ז"ל כלשון הגמרא עכ"ל. נ"ל שכתב כן משום דהוקשה לו דלדברי רבינו ז"ל דמפרש דפשתן דאינו צריך לקרקע לא הוי כקרקע צ"ל דאמר לו קנה מדין אגב והל"ל טול קרקע כל שהוא וקני קרקע ואגבו כל מה שעליה דבשלמא לשאר המפרשים אתי שפיר דכיון דהוא מחובר לקרקע שצריך לו כקרקע דמי ואינו מקנה לו הקרקע אלא משאילו כדי שיקנה כל מה שעליה אבל על דברי רבינו ז"ל קשה דהיה לו לרבינו ז"ל לפרש ולומר קנה הקרקע וכל מה שעליה להכי כתב הרב המגיד ז"ל ולשון רבינו כלשון הגמרא כלומר אע"פ שלא פירש יפה דבריו תפס לשון הגמרא וכמו שנפרש בדברי הגמרא נפרש בדבריו:

פרק ד

הלכה ב

כשם שאין כליו וכו'. כך היא סברת בעל ההלכות והרמב"ן בספר המלחמות הליץ בעד הרי"ף ז"ל וסובר דמאי דהקשו אי בכליו של מוכר אמאי קנה לוקח אליבא דכ"ע הוא, מסכים למה שכתב הרב המגיד ז"ל וע"ש ויסתלק מעליו תלונות הרב מוהרי"ק ז"ל:

הלכה ד

דבר הנקנה במשיכה אם היה ברה"ר וכו' כיון שהוציא מקצת החפץ מרשות הרבים קנה וכו'. כוונתו כמו שביאר הרב המגיד ז"ל דהיכא דמשכה כולה לרשות שאין המשיכה מועילה כיון שהוציא מקצת החפץ לרשות שהמשיכה קונה סגי ומ"ש בפ"ג עד שימשכנה כולה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו וביאר שם הרב המגיד ז"ל דבריו שאם יוציאנה כולה מן הרשות שאין המשיכה מועילה לרשות שהמשיכה מועילה י"ל דהתם איירי שהיא סמוכה לרשות שהמשיכה מועילה והיא עומדת סמוך לאותו רשות כדי למשכה כולה צריך שימשכנה כולה לרשות שהמשיכה מועילה:

הלכה ה

טעון של פירות שהיה מונח וכו'. כתב ה"ה משך חמריו ופועליו וכו' ואע"ג דפסק עד שלא מדד וכו' ואוקמוה במתכלי דתומי וכו' דין זה שכתב רבינו ז"ל הוא משנה שם משך ולא מדד קנה ולא היה לו להרב המגיד ז"ל להאריך ולכתוב כל זה אלא דנראה כוונתו שהוא מבין בדברי רבינו ז"ל שאין המשיכה מועלת בכליו של מוכר ויצא לו כן משום דכתב טעון של פירות משמע ליה שאינם בכלי אלא הוו מתכלי דתומי ולכך כתב שיצא לרבינו שאין המשיכה מועלת בכליו של מוכר דמשמע ליה דפירקן והכניסן לתוך ביתו

מטעם משיכה הוא כדפירש רשב"ם ז"ל שם בשם י"מ וכשפשטו בגמ' בכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה הוא משום דמשמע ליה לגמ' דקנין משיכה וקנין רשות הם שוים וכי היכי דרשות לא מהני בכליו של מוכר ה"נ משיכה בכליו של מוכר לא מהני ולהכי פשטוה בגמ' כיון דפירקן דהוי מטעם משיכה קני לוקח בכליו של מוכר ש"מ דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ועל הא אוקמוה בגמ' במתכלא דתומי משמע דמשיכה בכליו של מוכר לא מהני ולכך כתב טעון וכו'. זה נראה ממ"ש כאן ה"ה ז"ל אלא שקשה לזה דבפ' זה גבי המושך חמריו ופועליו פירש ה"ה ז"ל הך ברייתא דפירקן לדעת רבינו ז"ל מטעם רשות הוא ולא מטעם משיכה. לכך נראה לומר דה"ה ז"ל סובר ודאי שרבינו מפרש דטעמא דפירקן הוא משום רשות והוי בין לוקח בין מוכר ומ"מ נראה לו לה"ה ז"ל דמשיכה בכליו של מוכר לא מהני מדלא תירצו בגמ' בכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה והכא מטעם משיכה הוא דפירקן קתני נראה ודאי דאית ליה לגמ' דמשיכה לא מהניא בכליו של מוכר כמו רשות דשוים הם:

הלכה ז

היו הפירות בסימטא וכו'. דעת רבינו ז"ל שאפי' שמכר המוכר בכלי של עצמו ברשות הלוקח בסימטא או בחצר של שניהם קנה לוקח ודעת שאר המפרשים ז"ל שהביא ה"ה ז"ל דעתם לומר שהמוכר ימדוד בכליו של לוקח ודעת ההלכות כפי מה שביאר ה"ה ז"ל במ"ש אלא דטרם מדידה קאמר נראה דהוא דעת שלישי דמדד בכליו של מוכר ועירה לתוך כליו של לוקח וזהו שכתב ה"ה ז"ל אבל בשעת מדידה לכליו של לוקח הוא מודד ומ"מ השיטה האחרת שהיא שיטת המפרשים היא עיקרית וכבר אפשר לומר דדעת ההלכות לפי מ"ש ה"ה ז"ל דטרם מדידה קאמר הוא כדעת שאר המפרשים דבעינן שימדוד בכליו של לוקח לתוך כליו של לוקח ומ"ש טרם מדידה ר"ל קודם שימדוד אלא שהובא מבית המוכר הוא בכלי המוכר דאי לאו הכי בדלא מדד קני דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה אבל לעולם דהמדידה היה בכליו של לוקח וכן העירוי ג"כ ומפני שלא נתבאר בדברי ההלכות זה בפירוש כתב והשיטה האחרת עיקרית אבל באמת הפירוש הראשון נראה מלשון ה"ה ז"ל דהכי דייק דאומר לכליו של לוקח ואם כפירוש בתרא הוה ליה למימר בכליו של לוקח. כתב ה"ה ז"ל דדברי ההלכות נוטים לדברי רבינו ז"ל וקשה דהיכי מצינן למימר דמאי דקאמר בהלכות והוא דאיתנהו בכליו של מוכר ר"ל דמודד לתוך כליו של מוכר, חדא דהם כתבו דאי ברה"ר הא קי"ל דאין כליו של לוקח קונה לו ברה"ר ומאן דכר שמיה כאן כליו של לוקח הא לתוך כליו של מוכר הוא מודד. מיהו לזה י"ל דמק"ו קא מייתי דאפילו כליו של לוקח אינו קונה לו ברה"ר כ"ש כליו של

מוכר ותו קשיא מאי דקאמר ואי ברשות מוכר הא קי"ל דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח דמאי קושיא הא לדידיה נמי תקשי דכיון דהוי כליו של מוכר הוי כמו זיל קני כדתירץ הרב מוהרי"ק ז"ל ה"נ נימא דהוי רשות מוכר וכליו של לוקח קניא ליה משום דהמדידה הוי כמו זיל קני דהא עדיף טפי זיל קני להשאיל לו רשותו מזיל קני גבי כלי דבהא איכא פלוגתא בח"מ ובזיל קני גבי רשות הוא פשוט בגמ'. וי"ל דהמדידה שהוא בתוך הכלי של מוכר הוי ודאי כאילו משאיל לו הכלי כיון דהוא מענין המדידה אבל הרשות צריך שיאמר לו זיל קני בפירוש ואפילו שימדוד לו בתוך כליו לא מהני המדידה לומר דהוי כמו משאיל לו הרשות דאין זה מענין המדידה ודוק:

ואם אמר לו כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה וכו' כל סאה שיגביה המוכר ויערה אותה. לשון זה של ויערה אותה אם הוא מדוייק קשה דבלא עירוי נמי אלא במלוי המדה לבד הרי הוא של לוקח כמו שכתב הרב ז"ל לקמיה היתה המדה של אחד מהם וכו' כיון שהגיע לרושם מן הרשמים קנה משמע בלא עירוי ולדעתו ז"ל אין הפרש בין אם המדה של מוכר או אם היא של לוקח דבכל גוונא משנתמלאה המדה היא של לוקח כמו שמבואר למטה בדברי ה"ה ז"ל וזהו שלא כדעת הר"א ז"ל ושלא כדברי הטור ז"ל שכתב בספר ח"מ סימן ר' שאם המדה היא של מוכר עד שיערה אותה היא ברשותו. ואם לשון זה אינו מדוייק מ"מ קשה דבפרק המוכר את הספינה (דף פ"ו) פרכינן על הך מתני' דאמרה אם עד שלא נתמלאה המדה למוכר וכו' הא מדה דמאן וכו' ואלא מדה דמוכר משנתמלאה מדה ללוקח מדה דמוכר היא ואם כדברי רבינו ז"ל דבמלוי המדה של מוכר בלא עירוי כלל קנה לוקח דהרי אמרת דהך ויערה אינו מדוייק מאי פריך התם שמשנתמלאה מדה ללוקח הא דין הוא דליהוי הכי דכן הוא לפי האמת דבסימטא או בחצר של שניהם במילוי המדה של מוכר סגי ובסימטא ובחצר של שניהם איירי מתני' כמבואר שם אבל אי אמרת דהעירוי מדוייק הא ניחא דבמילוי לבד לא סגי ואפשר דהעירוי אינו מדוייק ומ"מ דעת רבינו ז"ל הוא דכשמדד המוכר עצמו אפי' בכליו של מוכר קנה לוקח בלא עירוי דהמדידה הוי כמו שאומר לך קנה דאפילו בכליו של לוקח ברשות מוכר כשאמר לך קנה קנה וכמו שתירץ מהררי"ק ז"ל דעת רבינו ז"ל אבל כשמדד אחר לא קנה ומתני' דעד שלא נתמלאה המדה איירי בכולל בין שמדד המוכר בין שמדד אחר ומפני כן קא מתמה בגמ' דבמדידת אחר לא קנה במילוי המדה של מוכר. וגם אפשר לומר דהעירוי מדוייק מ"מ כאן שהעירוי לסוף הוא בכליו של מוכר צריך עירוי כיון דלבסוף אתי דבר גריעותה צריך שיהיה שום עדיפות בתחילה שהוא עירוי אבל לקמן גבי היתה המדה וכו' כיון דבהעירו בכליו של לוקח אין סופו לבא לידי גריעות

לבסוף לומר דצריך עדיפות בתחילה. א"נ עדיף שנתמלאה מעירוי וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל ודוק:

ואילו לא היו הפירות בכליו של מוכר וכו'. כתב כן רבינו ז"ל לומר דאם לא היו בכליו של מוכר אע"פ שאמר כור בשלשים סלע לא אמרינן דקפיד ורשות קנה בלא מדידה וכדברי ההלכות וכן נראה לומר בדעתו ז"ל דכשמשך אפי' שאמר כור בשלשים אין מדידה מעכבת וזהו שאמרו במשנה משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה ואוקמה ה"ה ז"ל לדעת רבינו ז"ל דאמר לו כור בשלשים ולא נגמרה מלאכת המדידה ואפ"ה כשמשך ולא מדד קנה דכיון דמשך אין המדידה מעכבת כן נראה דעתו ז"ל. ובאמת שיש תימה בדבריו דא"כ איך הצריך רבינו ז"ל למטה בפירקן הלוקח והכניסם לתוך ביתו אחר פסק הדמים מדידת המוכר שכתב אם פסק הדמים ואח"כ מדד המוכר דבפסק הדמים לבד סגי דהתם איירי במתכלי דתומי בלא הפסק כליו של מוכר כמ"ש שם ה"ה ז"ל וכיון דאינם בכליו של מוכר הרי כתב כאן שכיון שהם ברשות הלוקח קנה משפסק אע"פ שלא מדד וא"כ לא היה לו להצריך שם מדידה אלא פסק לבד וכדברי היש מפרשים שכתב שם ה"ה ז"ל. אשר ע"כ היה נראה לומר דמ"ש כאן רבינו ז"ל ואילו לא היו הפירות בכליו של מוכר לא קאי אלא אחלוקה דכור בשלשים סאה בסלע אבל אחלוקה קמא דכור בשלשים סלע לא קאי דודאי התם המדידה מעכבת ואם לא מדד לא קנה דאכור קפיד אע"פ שאינם בכליו של מוכר ומפני כן הצריך רבינו ז"ל למטה מדידה משום דאיירי אפילו שאמר לו כור בשלשים ומ"מ כשמשך אפי' שאמר לו כור בשלשים צ"ל דאפילו לא מדד קנה לדעת רבינו כפי מה שביאר ה"ה ז"ל לדעתו מתני' דמדד ולא משך דאיירי דאמר לו כור בשלשים ולא נגמרה מלאכת המדידה וברישא אמרו משך ולא מדד קנה ומוכרח הוא כמו שביארנו:

הלכה ח

וכן המוכר וכו'. הרב בעל כסף משנה ז"ל האריך קצת לתת טעם לכל אלו החלוקות שנראות מיותרות:

הלכה י

היתה המדה של אחד מהם וכו'. הבין ה"ה ז"ל דברי רבינו ז"ל דהוי בין במוכר בין בלוקח והקשה דמשנה שלימה שנינו מדד ולא משך לא קנה ותירץ ואולי שהוא מפרש אותה דדוקא בכור בשלשים שלא נגמרה מלאכת המדידה, וקשה על זה דא"כ מה הקשו בגמרא על ר"י דאמר מדד והניח על סימטא קנה ממתני' דמשך ולא מדד לימא דר"י איירי שגמרה מלאכת המדידה ומתני' איירי שלא גמרה מלאכת המדידה ועוד כשהקשו

בגמרא מתרי מימרי דר"י דחד אמרה הניח על גבי סימטא קנה וחד אמרה לא קנה אמאי לא מתרץ כאן שנגמרה מלאכת המדידה כאן שלא גמרה ועוד דנראה לפי זה דבמודד לתוך קופתו שהוא בכליו של לוקח קנה אליבא דכ"ע אפילו לא גמרה מלאכת המדידה ומפני כך פירש רבינו ז"ל גבי כור בשלשים דלא גמרה מלאכת המדידה דלא קנה דהוי בתוך כליו של מוכר דאם בכליו של לוקח אפילו לא גמרה הא אמרי' בגמרא דמימרא בעינן וא"כ קשה דמשמע מדברי רבינו ז"ל כאן דמדה של לוקח בעינן שיגיע לרושם מן הרשמים כדי שיקנה הא אפילו שלא תגיע לרושם מן הרשמים כיון דהוא בכליו של לוקח קנה. מיהו לזה י"ל בדוחק דמאי דכתב כאן רבינו ז"ל כיון שהגיע לרושם לא קאמר הכי אלא משום מדה דמוכר אבל מדה דלוקח אפילו לא הגיע לרושם קנה. ולקושיות הראשונות י"ל דמי שמפרש גבי הניח על גבי סמטא דלא איירי במודד לתוך קופתו משום דס"ל מימרא כפשטה דמשמע על גבי סימטא ממש ולא בתוך כליו ואי מוקמינן לה בשגמרה מלאכת המדידה הוה קשיא לן מאי איריא דנקט על גבי סימטא אפילו בכליו של מוכר קני כדכתב רבינו לעיל אלא ודאי דאיירי שלא גמרה מלאכת המדידה ומש"ה דוקא על גבי קרקע קנה אבל לתוך כליו של מוכר לא ומש"ה פריך ליה בגמרא ממתני' דמדד ולא משך דלדידיה על כרחין מימרא דר"י הוי בשלא גמרה כדמשמע לישנא דעל גבי סימטא כדכתיבנא ובתרי מימרי דרבי יוחנן דתירץ בגמרא כאן במודד לתוך קופתו כאן על גבי קרקע ה"ה דהוה מצי לשנויי כאן שגמרה מלאכת המדידה כאן שלא גמרה דמה לי הא מה לי הא סוף סוף על גבי סימטא אינו מדוייק והראיה דמייתי בגמרא ה"נ מסתברא הוא לומר דאי אפשר לומר דעל גבי סימטא מדוייק וכמו שפירשתי וצריך אתה לומר דאיירי במודד לתוך קופתו או שגמרה מלאכת המדידה. עוד קשה לפירוש רבינו ז"ל שמפרש הברייתא דקאמרה של אחד מהם ר"ל בין המוכר בין הלוקח כשהקשו בגמרא לרב ושמואל מהך ברייתא דאם היתה המדה של אחד מהם המקשה היכי הוה אתייא ליה ברייתא שפיר דהא לדידיה דלא הוה ידע שנתנה כו' א"כ כשהיה בכליו של מוכר אמאי קנה לוקח ראשון הא לקמן מתמהינן בגמרא ואמרי' ואלא מדה דמוכר משנתמלאה מדה ללוקח מדה דמוכר היא וכי תימה דהמקשה סובר שהיתה המדה של אחד מהם ולא הוי אלא דלוקח א"כ קשה טובא חדא דמאי מקשה לרב ושמואל הא אינהו לא אמרי אלא כשהוא מודד לתוך כליו של מוכר כדמפרש רבינו אבל לתוך כליו של לוקח לעולם דקנה ועוד כיון דהמקשה סובר דהוי בכליו של לוקח דוקא היכא ראה רבינו ז"ל בדברי המתרץ דסובר דהוי בכליו של לוקח או של מוכר. וי"ל לדעת רבינו ז"ל דהוה מצי למימר ליה וליטעמיך:

הלכה יג

לפיכך המושך חמרים ופועלים וכו'. כאן חסר לשון בדברי ה"ה ז"ל וכוונתו לומר דרבינו ז"ל מפרש רישא דברייתא דקאמר בין מדד עד שלא פסק בין פסק עד שלא מדד דמשמע דהא אי הוו תרתי סגי איירי בשמדד לוקח דמדד דברייתא איירי במדידה דלוקח או מוכר בכליו של לוקח וסיפא דברייתא דקאמר בפירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור ר"ל עד שלא מדד לוקח אבל מוכר צריך למדוד מדד עד שלא פסק אפילו פסק לסוף קודם פסק יכול לחזור בו ובכי הא איירי כולה ברייתא דמדידה, זו היא כוונתו ז"ל וחסרון הלשון בדבריו במ"ש דק"ל דכליו של מוכר דצ"ל עוד ברשות לוקח לא קנה פרקן והרי הם מונחים ברשות לוקח בלא הפסק כליו של מוכר בזה פסק וכו' כן נמצא בספר מוגה ומבואר כוונתו כמ"ש וכל זה איירי במתכלי דתומי כמבואר בדבריו ז"ל. ומ"ש כאן רבינו ז"ל או שפסק הדמים ואח"כ מדד המוכר שניהם יכולים לחזור בהם אע"ג דלעיל כתב דבמדידת המוכר ברשות לוקח סגי היינו דוקא כשהיא ברשותו אבל מדידה זאת היא על החמורים ואינה ברשותו וכן מבואר בדברי הטור ז"ל בח"מ סי' ר' מ"ש ה"ה ז"ל בהך חלוקה אבל לתוך כליו של מוכר והמודד מוכר לא קנה דקי"ל כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה אין הכוונה לומר דאע"פ דהמדידה דהכא הוי רשות לוקח מ"מ לא קנה משום דהוי בכליו של מוכר דודאי הא לא מיקרי רשות לוקח כיון דהיה המדידה על החמורים כדכתיבנא אלא דרצה להוכיח הדבר בק"ו דאפילו שיהיה ברשות לוקח ממש לא קנה כיון דהוא בכליו של מוכר כ"ש הכא דאע"ג שהיא בביתו של לוקח כיון דהוא בכליו של מוכר כ"ש הכא אע"ג שהוא בביתו של לוקח כיון שהוא על החמורים לא איקרי רשותו והוי ככליו של מוכר דלא קנה, כן צ"ל בדבריו ודוחק: ומ"ש והא דמשמע שאם פסק ואחר כך מדד קנה דוקא וכו'. פשוט הוא דמשמע ליה כן משום דרישא דברייתא אמרה פסק ולא מדד מדד ולא פסק דשניהם יכולים לחזור דכשאיכא תרתי אין יכולים לחזור אע"ג דהתוס' דחו זה ואמרו דמשום סיפא נקטיה פשטא דברייתא לא משמע הכי לפיכך פירש הברייתא בלוקח והשתא כשפסק ומדד הלוקח ודאי קנה וכיון דפסק ולא מדד דסיפא הוי לא מדד הלוקח אבל המוכר מדד כדכתיבנא וזהו הביאור שביאר ה"ה ז"ל בדעת רבינו ז"ל והוא מוכרח ופשוט:

הלכה יד

הנוטל כלים מבית האומן וכו' והוא שיגביהנו וכו'. קשה דהיכי קאמר דאגבהה כדי לקנותו הא לא קאמר שמואל אלא ע"מ לבקרו דמשמע דאינו מכוין לקנות. ותו קשיא דלעיל גבי דבר הנמכר ודמיו קצובים וידועים כו' למה לא כתב רבינו ז"ל שיהא חביב

דאל"כ הוי ברשות מוכר ולא קנאו כדכתב כאן. ועוד קשה בהלכות ערכין פ"ו כשכתב שם רבינו ז"ל דין המוכר דלועים והקדישם למה לא כתב שיהא חביב על הלוקח כדכתב כאן, וע"ק לעיל השוה רבינו ז"ל דמיו קצובים לפסק ולדברי ה"ה אינו כן דבדמיו קצובים יכול הלוקח לחזור ויש לדבריו ראיה משום דאמרו בגמרא גבי מעשר אטו משום דאמר לקנות קנה וכתב שם רשב"ם ז"ל הא אפילו קייצי דמייהו יכול להחזירם. וע"ק דיוקא אדיוקא דברישא כתב הנמכר חביב דהיינו זבינא חריפא דאמרו בגמרא משמע הא זבינא מיצועא פטור ובסיפא משמע איפכא דקאמר אבל חפץ שהמוכר קץ דהיינו זבינא דרמי על אפיה משמע הא זבינא מיצועא חייב. ועוד דבגמרא (דף ל"א) בנדרים משמע דדינא דשמואל ליתיה אלא בזבינא חריפא. ויש לומר כשהוא מגביה החפץ לקנותו אין הפרש בין חביב לאינו חביב ובודאי כיון דדמיו קצובים קנאו לגמרי ואין הלוקח יכול לחזור ולא המוכר והיינו דכתב רבינו ז"ל לעיל דדמיו קצובים הוי כפוסק. ובהלכות ערכין לא חילק בין חביב לאינו חביב משום דאיירי במגביה לקנותו אבל כאן אינו מגביה לקנותו אלא אם ייטב בעיניו וכיון שהגבהה זאת אינה אלא לקנותו אם ייטב בעיניו לא העמידוהו ברשותו אלא לענין אונסין ולא לענין חזרה ויש חילוק כאן בין חביב לאינו חביב ומ"ש והוא שיגביהו ר"ל אם ייטב בעיניו הגבהה זאת מועילה לקנותו ודוקא בחביב חייב באונסין הא זבינא מיצועא דהוי הנאה למוכר וללוקח כדמשמע בגמרא הוי דינא אחרינא דהוי כשומר שכר ואינו חייב באונסין אלא בגניבה ואבידה דדוקא בחביב דהוי כל הנאה שלו הוי כשואל ובזבינא דרמי על אפיה הוי כשומר חנם ופטור לגמרי ובהכי לא קשיא דיוקא אדיוקא דזבינא מיצועא הוא דין שלישי:

פרק ה

הלכה ב

החליף חמור בפרה וטלה וכו'. כתב ה"ה ז"ל דאילו א"ל פרה וטלה בכור חיטים קנה כנגד מעותיו דומיא דמ"ש בפ"א גבי עשר שדות שאם החזיק באחת מהן ולא נתן דמי כולן קנה כנגד מעותיו בלבד ותימה דהיכא דנתן מקצת המעות בין הכא בין גבי עשר שדות אמאי לא קנה כנגד כולו דומיא דערבון דפסק רבינו ז"ל בפ"ז כר"י דאמר כנגד כולו הוא קונה. וי"ל דגבי עשר שדות הדמים שנותן אינו לקנין דכבר קנה בחזקה אפילו לא החזיק אלא בא מטעמא דסדנא דארעא כו' אלא משום דלא סמכא דעתיה ולהכי בנתן מקצת הדמים לא אמרינן דסמכא דעתיה על השאר וחילוק זה מבואר בדברי הר"ן ז"ל

בפ"ק דקדושין הביאו הרב ב"י בריש סי' קצ"א וכן הכא גבי פרה וטלה י"ל דלא נתן הפרה לקנין אלא לתחילת פרעון:

הלכה ד

וכן ראובן שמכר מטלטלין וכו'. א"א דבר זה אין לו שרש לענין קניה וכו'. דעתו לחלק חילוק רבינו ז"ל אבל סובר דחוב הבא מחמת מכר קנה לענין מי שפרע אבל שאר חוב אפילו מי שפרע ליכא ופירוש דמים שהם כחליפין על דמי שור אינם ידועים וצריך עיון מאין לו לחלק בין מחמת מכר לחוב דעלמא כיון דהוא אינו מפרש פשט דמים שהם כחליפין כדברי רבינו ז"ל:

אבל אם היה לו חוב וכו'. נראה מדבריו דחוב מחמת מכר קונה במטלטלין קנין גמור משום דהוא דבר שאינו מצוי אבל חוב שלא מחמת מכר קונה במטלטלין לענין מי שפרע ובקרקע קנין גמור וכן כתב בפירוש בפרק ז' וא"כ תימה גדול בדברי ה"ה ז"ל דלמה הקשה דבמה קנה והא הנך זוזי ליתנהו בעין נהי דתירץ לחוב מחמת מכר משום דכיון דהוא מחמת מכר ה"ל כאילו לא נתחייב מעולם אבל מ"מ הקושיא עומדת לחוב שלא מחמת מכר איך קונה בקרקע קנין גמור הא הנך זוזי ליתנהו בעין. ועוד תמיה בדבריו מפני דהוו מחמת מכר הוי כאילו לא נתחייבו מעולם ומפני כן קנה איך דחה רבינו ז"ל סוגיא דהאיש מקדש מפני הך סוגיא דהזהב הא יכול לתרץ הסוגיות ולומר דמלוה דהתם הוא שלא מחמת מכר ומפני כן לא קנה דהנך זוזי ליתנהו בעין אבל הך מלוה דפרק הזהב הוא מחמת מכר ומפני כן קנה ולא היה לו לכתוב בפרק ז' דמלוה שלא מחמת מכר קונה בקרקע ואפילו את"ל דסבירא לרבינו ז"ל דהם סוגיות חלוקות דמלוה הנזכרת בהאיש מקדש משמע ליה בין מחמת מכר בין שלא מחמת מכר דאל"כ אמאי לא מוקי שם בפ' האיש מקדש ברייתא דושוין במכר בחוב הבא מחמת מכר מ"מ קשה נהי דאידחייא לה סוגיא דהאיש מקדש במלוה הבאה מחמת מכר מכח הך סוגיא דהזהב דמשמע דמלוה הבאה מחמת מכר קנה אבל בחוב הבא שלא מחמת מכר לא אידחייא לה ולא יקנה כסוגיא דהתם ותיקום אדוכתה מאחר שלא מצינו סוגיא מנגדת לה בהא. ע"ק דבפרק האיש מקדש אמרינן דאי מלוה לאו להוצאה נתנה המקדש במלוה מקודשת ורבינו ז"ל דפסק כאן דקנה במלוה איך פסק בהל' אישות דאינה מקודשת. מיהו לזה י"ל דסובר דליתא לסוגיא דהאיש מקדש אלא לא תלי הא בהא דבפ"ק דקדושין אמרינן דאינה מקודשת במלוה דהמקדש במלוה משמע דהלכתא הכי הוי ומסוגיא דיש דמים שהם כחליפין משמע דמלוה קונה וע"כ צ"ל דלא תלי הא בהא אלא שאני אשה דלא סמכה דעתה. עוד יש לדקדק בלשון ה"ה ז"ל דסובר דטעמא הוא משום דכיון דמחמת

מכר נינהו ה"ל כאילו לא נתחייב לו מעות א"כ למה לגמרא לומר משום דהוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו רבנן לימא משום דהוי כחליפין ממש דכיון דבא מחמת מכר ה"ל כאילו החליף פרה בשור. ונ"ל לתרץ כל הקושיות ולומר דה"ה ז"ל הוקשה לו כאן בלשון זה אבל בפ"ז ניחא ליה דהתם כיון שהיו מעות בשעת הלואה חשיב ליה כאילו היה בשעת המכר אבל כאן הוקשה לו דמעולם לא היו כאן מעות ובמה יקנה וזה אמרו והא הנך מעות ליתנהו בעולם כלומר דמעולם לא היו כאן מעות ותירץ דכיון דמחמת מכר בא ה"ל כאילו החליף כלומר אע"פ שהפרה שמכר לו אינה בעולם שהרי לא הצריך רבינו ז"ל שיהיה הפרה ברשותו אלא כיון שנתחייב הדמים באותן הדמים קנה דהכי משמע לישנא דאמר דמים שהם כחליפין וחשבינן לה כאילו עתה בעולם והחליף פרה בשור ומכאן למד רבינו ז"ל לכל מלוה דאע"פ שאינה בעולם חשבינן למעות כאילו היו עתה בעולם ומפני כן כתב בפ"ז דמלוה קונה דכי היכי דהיכא שנתחייב לו מעות הפרה חשבינן לפרה כאילו היא בעולם אע"ג דליתא משום המעות שנתחייב לו ממנה ה"ה למעות שהיו בשעת ההלואה דחשבינן להו כאלו היו עתה בעולם. ומ"ש ה"ה ז"ל אבל במעות הלואה ליכא למימר הכי ר"ל מטעמא דהוי דבר שהוא מצוי ולהכי ליכא אלא מי שפרע לבד אבל אין כוונתו לומר דבמעות הלואה לא שייך לומר דהמעות איתנהו בעולם אלא דאע"ג דאיתנהו משום דהוי דבר שהוא מצוי לא קני ומה שהצריכו בגמרא טעמא דמילתא דלא שכיחא משום דאין כאן חילוף פרה בשור דהפרה ליתא בעולם כדכתיבנא אלא מחמת המלוה חשבינן לה לפרה כאילו איתא וזה נכון בעיני ליישב דברי ה"ה ז"ל והבן:

הלכה ז

לפיכך וכו' וכן אם אחז פחות משלש וכו'. קשה לדברי רבינו ז"ל דגט נמי היכא דהגט בידו ומשיחה בידה והיא יכולה לנתקו ולהביאו אצלה תהא מגורשת דהא חשיב נתינה כיון דיכולה לנתקו ולהביאו אצלה. וי"ל דשאני התם דכתיב ונתן בידה משמע דיהא הגט בידה אבל הכא לא כתיב אלא ונתן לרעהו ולא כתיב בידו:

הלכה י

המוכר או הנותן שקנו מידו וכו'. פרק יש נוחלין (דף קי"ד) מחלוקת רבה ורב יוסף דרבה סבר כל זמן שיושבים ורב יוסף סבר כל זמן שעסוקים באותו ענין והביא ראיה רב יוסף מהא דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין ואי ס"ד כל זמן שיושבין ליחוש דילמא הדר ביה ואמרו שם ולרב יוסף מי ניחא וליחוש דילמא הדר ביה אלא מאי אית לך למימר דסליקו מענינא לענינא ה"נ מוקמי והדר יתיב

ע"כ. ומאחר דפסקינן כרב יוסף א"כ בשכיב מרע צריך שלא יעשו דין אלא בתר דסליקו מעניינא לענייננא כמו שאמרו בגמרא אליבא דידיה וכ"כ הטור ז"ל בסי' רנ"ג בהל' מתנות שכ"מ והביא שם מחלוקת ר"י ורשב"ם אם דנו מקמי דסליק מההוא עניינא בדיעבד הוי דין או לא אבל לכתחילה כ"ע מודו דאין להם לדין. ורבינו ז"ל כתב בפרק ג' מהל' סנהדרין סתם ג' שנכנסו לבקר את החולה כו' רצו כותבין רצו עושין דין ולא כתב דיסלקו מעניינא לענייננא והוא תימה דאפילו שנאמר דס"ל דאם דנו בדיעבד דיניהם דין אבל לכתחלה אין להם לדון מ"מ היה לו לבאר וסתם הדברים יותר מדאי:

הלכה יד

או שישתתפו שניהם באומנות וכו'. דעת הראב"ד ז"ל כפי מה שהבין ה"ה דאם השתתפו שהטילו שניהם ממון בשתוף לכיס אחד וקנו מידם שזה קנין גמור אבל בפרק ד' מהל' שותפין לא כתב אלא הגבהה ולא קנין סודר. וקשה על הראב"ד ז"ל דהא אין מטבע נעשה חליפין וכמו שהקשה מהררי"ק ז"ל סימן ר"ג וי"ל דהקנין חייל על השיתוף וזהו שכתב שתוף עצמו נקנה בקנין וכי תימא הוי דבר שאין בו ממש כיון דהטילו מעות לכיס כדבר שיש בו ממש הוי זה נראה ליישב דברי ה"ה ז"ל. אבל באמת נראה דכוונת הראב"ד ז"ל לומר דהשיתוף עצמו נקנה בקנין וכמו שהשיג בריש פרק ד' מהל' שלוחין כמ"ש שם רבינו ז"ל השותפין שנשתתפו וכו' וכתב הוא ז"ל ורבותי הורו וכו' אלא שלפ"ז צריך להגיה כאן ולומר דהשתוף עצמו נקנה בקנין כמ"ש שם:

לא עיקר ולא פירות עיקר הידוע. היינו דוקא כגון דקל לפירותיו דודאי אם אמר פירות דקל לא הוי הקנאה כלל דהוי דבר שלא בא לעולם. אי נמי אפילו אמר פירות דקל זה אינו קנין משום דהוי דשלב"ל מ"מ אי לא הוה דשלב"ל הוה חייל ולא אתי ריעותיה משום דאין בו ממש ולזה הביאו רבינו ז"ל בדרך משל לומר דכי הא איקרי דבר שאין בו ממש אע"פ שאין הקנין חל לא הוי אלא מטעמא דהוי דבר שלא בא לעולם ולא מטעם שאין בו ממש:

פרק ו

הלכה ב

לשונות של זהב ושל כסף וכו'. אע"פ שמלשון רבינו ז"ל משמע דהרי הן כמטלטלין לכל דבר וקונין בהם בדרך קנין סודר מ"מ מדברי ה"ה ז"ל משמע דהוו כפירי ולא קנו בדרך קנין סודר שכתב ותו דקל וחומר הוא ממעות שפסלתן מלכות שיתבאר לפנינו ובמעות שפסלתן מלכות כתב רבינו לקמן בפרק זה הרי הן כפירות לכל דבר ונקנין בקנין

וכו' משמע דמעות הרעות אין קונין בהן דרך קנין סודר ומדכתב ה"ה ז"ל דהוא ק"ו משם דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ולכ"נ לומר דהך כשאר מטלטלין שכתב כאן אינו מדוייק ולא דימה רבינו ז"ל דבר זה לעששיות ולשאר המטלטלין אלא לומר שנקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפת חליפין של שוה בשוה א"נ דהך הרי הן כמטלטלין שכתב כאן רבינו הוי מדוייק ומ"ש למטה הרי הן כפירות לכל דבר אינו מדוייק אלא לענין שקונין את המעות בתורת דמים ואין המעות קונות אותם. כתב ה"ה ז"ל מבואר שם דאמרינן וכו' ולשונות אין בהם צורה ותו דק"ו הוא וכו'. תימה דאמאי טרח למצוא מנין הוציא רבינו ז"ל דין זה ובסוף כתב ואפשר שהוא מפרש כפירש"י וכו' והרי רבינו גילה דעתו בפ"ד מהל' מעשר שני כדברי רש"י ז"ל שכתב ואם פדאה בלשון כסף וכיוצא בו הוא הנקרא אסימון וכו' וא"כ ל"ל להה"ה למטרח כולי האי וצ"ע:

הלכה ג

אבל הדינרים של זהב וכו'. היינו דוקא בתורת דמים אבל בתורת חליפין אפילו שמשך לא מהני וכן פירשו בגמרא:

הלכה ו

וכן מעות הרעות שפסלתן מלכות וכו'. פירש רבינו ז"ל מעות הרעות קונות את היפות דמתניתין שהוא פסלתן מלכות או מדינה דומיא דמטלטלין קונין זה את זה ואשמעינן מתניתין במאי דקאמר כל המטלטלין קונין דלא תימא לגבי כספא דהוו פירא אלא אפילו לגבי נפשיה הוו פירא כדמוכח בר"פ הזהב בתוס' ז"ל:

הלכה י

המוכר שטר חוב וכו'. רבינו ז"ל גריס בהמוכר את הספינה הלכתא אותיות אין נקנות במסירה כגירסת התוספות:

הלכה יא

ואין צריך עדים לענין קנייתו וכו'. בפ' גט פשוט אמרינן ואלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שטר חוב זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי קא מיפלגי באותיות נקנות במסירה קמפלגי תנא דידן סבר אותיות נקנות במסירה ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה ואי בעית אימא דכ"ע אותיות נקנות במסירה והכא בצריך להביא ראיה קמיפלגי תנא דידן סבר אין צריך להביא ראיה ותנא ברא סבר צריך להביא ראיה דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ורבא אמר אינו צריך כו' אמר אביי מנא אמינא לה דתניא אחד מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה ע"כ. וסוגיא זו קשה לדעת רבינו חדא דלדידיה דסבר דרבא דאמר אין צריך להביא ראיה

הוא אפילו למ"ד אין אותיות נקנות במסירה א"כ התירוץ הראשון הוא הנאמר בגמ' אתי דלא כאביי ודלא כרבא דלאביי לכ"ע צריך להביא ראיה אפי' למ"ד אותיות נקנות במסירה ותנא דידן ותנא ברא לא פליגי אלא אי נקנות או אינן נקנות אבל אי נקנות לכ"ע אין צריך והוא דלא כאביי וכרבא נמי לא אתיא דאיהו סבר דלכ"ע א"צ להביא ראיה אפילו למ"ד אין נקנות ותנא דידן ותנא ברא לא פליגי אלא אי נקנות או אינן נקנות אבל אי אינן נקנות לכ"ע צריך להביא בשלמא לשאר המפרשים דרבא לא אמר כן אלא למ"ד נקנות אבל למ"ד אין נקנות מודה דצריך א"ש הך תירוצא דרבא אבל לרבי קשה. וע"ק דלפי דברי רבינו דסובר דהא דקאמר רבא א"צ אינו אלא לענין קנייתו א"כ גם בשני יוסף בן שמעון המוציאים שטרות על אחרים הוי הכי דהא בגמרא תלי הא בהא וזה אינו דמתניתין משמע דעל אחר מוציאין וגובין מהם וכ"נ ממאי דכתב רבינו בהל' מלוה פכ"ד שכתב שם וכן שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת שהוציא אחד מהם שטר על אחד מבני העיר אין יכול לדחותו ולומר מפלוני הוא ונפל ממנו וכו' משמע דיכול לגבות מן האחר. וע"ק הראיה דמייתי אביי מהא דאמר אחד מן האחין ששטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה נימא דהראיה שצריך הוא לגבות מן האחר אבל לא לענין קנייתו. וע"ק מאין לו לרבינו חילוק זה שחלק מענין קנייה לענין גבייתו. וי"ל לקושיא הראשונה דבפ' האשה שלום (קט"ו) אמר רבא דלא חיישינן לתרי יצחק ואמר מנא אמינא לה דהנהו שטרי דנפקי במחוזא וכתיב בהו חבו בר ננאי וננאי בר חבו אגבי בהו רבא בר אבוה זוזי והא חבו בר ננאי וננאי בר חבו שכיחי במחוזא טובא ואביי למאי ניחוש לה אי לנפילה מיזהר זהיר ביה אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקד גביה מאי אמרת דילמא מסר אותיות נקנות במסירה ע"כ. מוכח משם דליכא למיחש לפקדון לשני יוסף בן שמעון ולא לנפילה אא"כ מסר לקנייה וא"כ שפיר אתי הך תירוצא כאביי דאמר בעלמא צריך להביא ראיה משום דחיישינן לנפילה או לפקדון אבל הכא ליכא למיחש להא אלא למסירה ובהא פליגי מר סבר אותיות נקנות ומר סבר אין אותיות נקנות והא ודאי לא אתי כרבא כדכתב הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות דלדידיה לשני יוסף בן שמעון לא חיישינן אלא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו אבל רשב"ם ז"ל שפירש שם בגמרא ויאמר פקדון הוא אצלך קשה לי דהא מסוגיא דהאשה שלום משמע דלכ"ע לא חיישינן לפקדון לשני יוסף בן שמעון וצ"ע. ולקושיא שניה י"ל דמ"ש בגמרא דאיתמר לאו ממש פלוגתא דאביי ורבא כדכתבו שם התוס' ז"ל אלא כעין פלוגתא דבין לאביי בין לרבא ליכא למיחש כאן לא לנפילה ולא לפקדון כדמשמע בהאשה שלום מ"ד צריך להביא ראיה אתיא דלא כוותייהו וסבר דחיישינן לפקדון ולנפילה והך דסבר אין צריך להביא ראיה הוי א"צ כלל

לא לענין קנייה ולא לענין גבייה כיון דליכא למיחש לא לפקדון ולא לנפילה ורבינו ז"ל דפסק בפ' כ"ד מהל' מלוה דשני יוסף בן שמעון מוציאין על אחרים אע"ג דסבר דאין אותיות נקנות במסירה הוא משום דפסק כרבא דפ' האשה שלום דאמר כאן נמצאו כאן היו. ולקושיא שלישית י"ל דעדיפא מינה דחי לה בגמרא. ולרביעית י"ל דיצא לו לרבינו ז"ל חילוק זה משום דקשיא ליה מה שהקשו התוספות בפ' האשה שלום דרבא היכי מייתי ראיה הא שפיר קאמר אביי ותירצו דאית ליה לרבא דאין אותיות נקנות במסירה ולא משמע הכי בפ' גט פשוט אלא דסבר דאותיות נקנות והוצרכו לידחק שם בזה וכן בקושיא אחרת שהקשו שם מריש פ' כל הגט. לכך תירץ רבינו ז"ל דראייתו של רבא משום דאית ליה דחיישינן לפקדון ולנפילה כדי לגבות מהלוה ומ"ש בפ' גט פשוט א"צ להביא ראיה היינו לענין קנייה דוקא ולכך מייתו ראיה דהיכי מגבינן בהו מהלוה הוה לן למיחש לפקדון אלא ודאי דלשני יוסף בן שמעון אמרי' כאן נמצאו וכאן היו והבן. והראב"ד ז"ל בהשגות הקשה על זה דהא קי"ל כמ"ד א"צ להביא ראיה ואיך קאמר כאן דצריך להביא ראיה ותירץ דלא פליגי אביי ורבא אלא למ"ד אותיות נקנות במסירה אבל למאן דבעי כתיבה היכא דליכא כגון שכ"מ ראיה מיהא בעי ע"כ. וקשה דהיכי קאמר דהיכא דליכא כתיבה בעי ראיה אדרבה היכא דאיכא כתיבה בעי ראיה דמה שאמר רבא דאינו צריך להביא ראיה לדעתו ז"ל היינו משום דאותיות נקנות במסירה ולא בעי כתיבה אבל אי בעי כתיבה צריך ראיה וכן נתבאר בדברי הטור בחושן משפט סימן ס"ז כסברת ר"י ז"ל שמסכים לתירוץ זה וז"ל אבל ר"י פסק כיון דדרך לעשות על אותיות שטר צריך להביא ראיה ואינו נאמן לומר שטר היה לי ואבד ע"כ. ותו אם היכא דליכא כתיבה צריך ראיה אמאי א"צ ראיה למ"ד אותיות נקנות במסירה אע"ג דליכא כתיבה. ונראה דלרבותא נקט היכא דליכא כתיבה דלא מבעיא היכא דאיכא כתיבה דודאי כיון דבעי כתיבה ולית ליה ודאי דמשקר אלא אפילו היכא דלא בעי צריך כמבואר זה בדברי הר"ן ז"ל ע"ש. ובתירוץ השני שתירץ דכי אמר רבא א"צ ראיה ה"מ לגבי מוכר אבל לגבי לוה לא, הקשה ה"ה ז"ל אי להדי מוכר נאמן למה לא יהא נאמן אצל הלוה ותירץ לפי שהלוה יכול לומר שמא בתורת פקדון בא לידך ואתה הודית כן למלוה ע"כ. ואם כוונתו לומר דשאני גבי לוה מפני שהוא מוחזק ובעל השטר מוציא מה צריך לומר ואתה הודית כן למלוה אלא נראה ביאור דבריו דאפילו המלוה אומר שבתורת פקדון בא לידך כדבריו ואתה מעיז פניך לומר דשטר קנין היה לך והיה נראה לומר דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ובודאי כן הוא האמת מ"מ מי יאמר לי שלא עשיתם קנוניא ביניכם ובתורת פקדון בא לידך ואתה מעיז פניך בפני המלוה שכן הסכמתם ביניכם לגבות ממני קנין

השטרות בדרך הזאת. וכן רבינו ז"ל נתן טעם שיכול למחול מפני שמכירת שט"ח דרבנן וכן הוא דעת ההלכות. ובהשגות א"א לא מן השם הוא זה אלא מפני שהלוה אומר ללוקח אני לא שעבדתי לך את עצמי ע"כ. ובאמת שבפ' מי שמת (דף קמ"ז) מוכח כטעם רבינו ז"ל מן הסוגיא האמור שם רבה אמר ר"נ מתנת שכ"מ מדרבנן בעלמא היא והקשו ומי אר"נ הכי והא אר"נ אע"ג דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול וכו' אי אמרת בשלמא דאורייתא מש"ה אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן וכו' נראה משום דהטעם שיכול למחול במכירת שט"ח משום דהוי מדרבנן אבל דעת ר"ת ז"ל דמכירת שט"ח דאורייתא והאריך להעמיד הסוגיא הביאו הר"ן ז"ל בפ' הכותב בפירוש ההלכות והוא דעת הראב"ד ז"ל. ומ"ש עוד הר"א ז"ל דאם כתב משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך דאינו יכול למחול הרא"ש ז"ל דחה ראייתו בפ' הכותב ובתשובה כלל ס"ט ע"ש:

הלכה יד

המקנה לחבירו קרקע כל שהוא וכו'. בפ' המוכר את הספינה (דף ע"ז) אמרינן אמר רב שני שטרות הן זכו בשדה וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה. עוד הביאו שם להקשות לרב אשי דאמר מילי נינהו ומילי במילי לא קני דהא אם קדם המוכר וכתב את השטר כאותה ששנינו כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא וזהו ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות וכו' ותירצו אגב שאני וכו'. ודעת רבינו דאע"פ שאמרו שם וזו היא ששנינו משמע דקונה מדין אגב מ"מ הך קנין אינו מדאורייתא דומיא דקנין אגב דסוף דסוף מילי נינהו אלא הוי קנין מדרבנן דומיא דקנין דאורייתא וזהו שאמרו שם וזו היא ששנינו וכו' כלומר דמי לקנין דאורייתא ומפני כן כתב ויראה לי שגם זה יכול למחול כלומר דהוי קנין מדרבנן אבל אם היה סובר רבינו ז"ל דהוי קנין דאורייתא פשיטא דאינו יכול למחול שהרי לעיל תלה טעם מחילת שטר שנמכר משום דהמכירה מדרבנן:

הלכה טו

האומר זכו בשדה זו לפלוני וכו'. מימרא דרבא שהבאתי בסמוך ודברי רבינו ז"ל מתמיהים שהזכיר בלשונו זה יש לנותן וכו' עד שיגיע ליד בעל המתנה דמשמע דמפרש מימרא זו כדברי רבינו תם דדוקא במתנה איירי ולא במכר וזה אי אפשר בדעתו ז"ל מדהביא בהלכות מכירה כמו שכתב ה"ה ז"ל. ואפשר לומר בדוחק דרבינו ראה המימרא סתומה בגמרא וגילה לנו דהמימרא נאמרה בין במכר בין במתנה והעתיקה בלשון מתנה

להודיענו דבמתנה איירי ומדהביאה בהלכות מכירה הודיענו דבמכר נמי איירי ובכי הא לא מצינן למימר דאיירי במכר ולא במתנה או במתנה ולא במכר זה נראה בדעתו ז"ל. ונמוקי יוסף הקשה על הך מימרא דרב הונא דאמר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה וז"ל וא"ת היכי אמרינן דאינו חוזר בשדה והא קי"ל דבמקום שכותבין השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר. וי"ל דהתם איירי בשטר קנין והכא שטר ראיה הוא א"נ ההיא בכסף אבל כשזכה בחזקה שהחזיק בתוכה גמר ומקני וזה נכון ע"כ. ורבינו ז"ל מפרש כתירוץ האחרון דאיירי בחזקה ומפני כן אינו חוזר בשדה דחזקה בלא שטר קנה וכמ"ש ה"ה ז"ל בספ"ה בשם הרשב"א ז"ל וזהו שכתב ה"ה ז"ל ונ"ל מתוך דברי המחבר שהוא מפרש שלא קנו מידו כלום וכו' וזהו שכתב והחזיק וכו' כלומר שמתרץ הקושיא מפני שהוא מפרש דאיירי בקנין חזקה וכתירוץ אחרון שכתב הרב הנמוקי יוסף ז"ל: עוד כתב ה"ה ז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל חוזר בזה ובזה וכו'. כוונת הרמב"ן ז"ל דלא נימא דילפינן מבני גד ומבני ראובן וכי היכי דהתם הוה התנאי הנאה לנותן והמעשה הנאה למקבל ה"נ בכל תנאי אלא אפילו שיהיה התנאי והמעשה הנאה למקבל דומיא דהכא אם לא נתקיים התנאי המעשה בטל ובזה יתבאר דבריו ובפ"ק דקידושין הביא הר"ן ז"ל לשון זה בשם הרמב"ן ז"ל ושם נתבאר והביאו מהרי"ק ז"ל בספר ח"מ סימן רמ"א ויש טעות בדפוס בלשון כאן שכתוב זוכה בזה ובזה וצ"ל חוזר בזה ובזה:

פרק ז

הלכה א

ואפילו נתן הערבון כו'. משמע דפסק כרבי יוחנן דאמר כנגד כולו הוא קונה ותימה דבפ"ט מהל' שמיטה גבי מלוה על המשכון פסק דאינו משמט אלא כנגד החוב משמע דקסבר כנגדו הוא קונה דהא בגמרא בפ' הזהב אמרינן לימא כתנאי וכו' ומדמינן מלוה על המשכון לערבון ולהרא"ש ז"ל ניחא דפסק במשכון דמשמט כנגד כולו. וי"ל דס"ל לרבינו ז"ל דאע"ג דבערבון קונה כנגד כולו במשכון אינו משמט אלא כנגדו משום דבשאר קרינן ביה לא יגוש וכמו שכתבו התוס' ז"ל וע"כ צ"ל כן כדי שלא יאמר לסברת ר' יוחנן תנאי היא:

הלכה ג

הנותן דמי המטלטלין וכו'. כתב ה"ה ז"ל ובאמת שלא בא בביאור בהלכות וכו' וכיון שכן בלוקח חוזר בו וכו'. לשון זה של וכיון שכן באמת הוא קשה להולמו דאיך כתב דמפני שלא הוזכר שאינו חייב באחריות מפני כן למדנו שאינו חייב זה לא יצדק אלא

יש לדחוק ולומר דכוונתו שכיון שלא הוזכר בהלכות לא אינו חייב ולא הפכו מפני כן למדנו שאינו חייב באחריותו. וכמ"ש בספרנו כש"ש יש ספרי דפוס שכתוב בהם כש"ח הוא ונראה שהיא עיקר. אבל בספר מוגה נמצא לשון זה בסגנון אחר מדוייק וז"ל ובאמת שלא בא בביאור בהלכות כשהלוקח חוזר בו ואמר לו המוכר בוא טול מעותיך מה דינו דדברי ההלכות אינם אלא כשהמוכר חוזר בו ומ"מ מתוך דברי הגאונים אני דן שהם מסכימים לדברי המחבר שהם אמרו ז"ל כשהמוכר חוזר בו וקבל עליו מי שפרע ואמר ללוקח בוא וטול מעותיך שאינו חייב באחריותן וכל שכן כשהלוקח וכו' (ע"כ ולמטה כ"ש הוא) וזה עיקר. וסברת הכ"ש הוא מפני שאין סברא לומר שקבלת מי שפרע שנעשה לתועלת המוכר שיהפך לתקלתו כמו שביאר הוא ז"ל:

וחייב באחריותן. כתב ה"ה ז"ל דלפי דעת התוס' ז"ל הוי כשומר שכר אבל לא נראה כן דעת התוספות בפרק הזהב שכתבו והא דאמרינן בפ' האומר וכו' היינו משום דמעיקרא הוי שומר שכר כו' משמע דהכא דינו כשומר חנם וכ"כ בהמפקיד. וסברת הרמב"ם משמע דהוי כשומר שכר ממ"ש ואם נגנבו או נאבדו חייב וכו' משמע דבחזרת המוכר אינו חייב אלא בגנבה ואבדה מ"מ אין זה ראיה מוכרחת ומפני כן ה"ה ז"ל דקדק כן מלשון הראב"ד ז"ל ולא דקדק מדברי רבינו משמע דמדברי הרמב"ם ז"ל אין דקדוק:

פרק ח

הלכה א

המוכר שדה לחבירו באלף זוז וכו'. לא הזכיר הרמב"ם ז"ל דברי רשב"ג דאמר ערבוני יקון כמו שהזכירם הטור ז"ל בסי' ק"ן ונראה שהוא מפרש כפירוש הריב"ש בסימן תנ"ה דרשב"ג פליג עליה דת"ק ולית הלכתא כוותיה ולשון אבל סיומא דברייתא הוא וזה מוכרח בדעתו ז"ל:

הלכה ה

לקח שוה מאה במאתים וכו'. בפרק השוכר את האומנין (דף ע"ח) אמרינן פשיטא בעי לזבוני במאה ולא אשכח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני אלא אי בעי לזבוני במאה ולא אשכח ואי טרח הוה משכח ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא תיקו, זו היא גירסת רש"י ז"ל ופירושו הוזכר בדברי ה"ה ז"ל. אבל גירסת רבינו ז"ל היא זבין שוה מאה במאתים כמוכר שדהו מפני רעתה או לא תיקו ולגירסתו אין שום חלוק מפשיטת הגמ' ועל פי גירסתו פוסק מה שפסק. ויש בדברי ה"ה בזה ערבוב דברים והוא ט"ס שנראה שמערבב גירסתו

עם גירסתנו ובחלוקה דזבין שוה מאה במאתים גריס לא קני ורבינו פסק שהוא ספק וחלוקת הבעיא לא הוזכרה בדבריו ועוד שהביא פירוש רש"י ז"ל לפרש הגירסא והוא רחוק מפירוש רש"י ז"ל ומבואר הוא שיש בדברי ה"ה ז"ל כאן טעות סופרו כוונתו היא כמו שכתבתי. וכן מצאתי אחרי כן בספר מוגה שכתוב שם וז"ל והוא גורס זבין שוה מאה במאתים וקא אזיל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו וכו' תיקו. אבל גירסת ספרינו כך פשיטא בעי לזבוני במאה וכו' ועל זה הביא פירש"י ומבואר הכוונה כמו שכתבתי והוא פשוט:

הלכה ז

האומר לחבירו כשאמכור שדה זו וכו'. בפרק השוכר את הפועל (דף ע"ב) אמרינן ההוא גברא דאמר ליה לחבריה אי מזבינא לה להך ארעא מזבינא לך במאה זוזי אזל זבנה לאיניש אחרינא וכו' מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד האי זוזי אנסוה והלכתא כוותיה א"ל כדשיימי בתלתא אפילו תרי מגו תלתא כדאמרי בתלתא עד דאמרי בתלתא כדשיימי בארבעה עד דאמרי בארבעה וכ"ש היכא דאמר ליה כדאמרי בארבעה וכו' ע"כ. ונראה מדברי רבינו ז"ל שהוא מפרש דמאי דאיכא בין שיימי בתלתא לאמרי בתלתא הוא מפני דבשיימי בתלתא הוזכר ב"ד אבל בדאמרי לא הוזכר ב"ד. ונראה שגירסתו היא בדשיימי בי תלתא אפילו תרי מגו תלתא כדאמרי בתלתא וכו' כדשיימי בי ארבעה עד דאמרי בארבעה וכ"ש היכא דאמר ליה כדאמרי בארבעה וכן הוזכר הגירסא בדברי הרב המגיד ז"ל ולשון בי לדעתו היא ב"ד וזהו אומרו בי תלתא אבל כשאנו אומרים בשלשה ר"ל דלא קפיד אבי דינא וכן בארבעה נמי הכי מ"ש בגמ' כ"ש היכא דאמר ליה בארבעה הוא מפני דכדשיימי אמרינן בי ארבעה שכל ב"ד מלשון בי ואעפ"כ אנו צריכים לארבעה כמבואר בדברי ה"ה ז"ל וכ"ש כשלא אמר בי אלא בארבעה דלא הוזכר ב"ד דבעינן ארבעה. זה נראה דעתו ז"ל אע"פ שגירסתנו בגמ' אינו כך. עוד נראה מדברי רבינו ז"ל שאע"פ שאמר לו כדשיימי בתלתא או בארבעה ושמו אותו כולם מ"מ אין מוכרה לאחרים בכך דמצי אמר איני רוצה למוכרה ומה שא"ל כשאמכרנה רצה לומר כשהיה מוכר מדעתו כדאמרינן לעיל ומצי למוכרה לאחר ביותר מפני שיש לומר זוזי אנסוה כדאמרינן לעיל אבל כשרוצה למוכרה ומכרה באותו הסך עצמו אז ודאי ראשון קדים וזה שכתב ויסכימו וימכור לאחר כמו שיסכימו ודברי טעם הם:

פרק ט

הלכה א

המוכר להקדש וכו'. זה למד רבינו ז"ל מן המשנה דערכין שאמרו אם חזר בו שהיו מוכרים אותה בשוייה ונפרעים משל האומר בה עשר את המותר והביאה רבינו ז"ל פ"ח מהלכות ערכין, ובאמת שהיה לו להביאה כאן להודיענו דכשהקדיש מוכר באמירה לבד קנה ואינו כשאר הדיוטות כמו שהביא כאן כשהקדיש לוקח דאינו יכול לחזור אלא שסמך כאן על מ"ש שם:

הלכה ג

נכסי יתומים הרי הם כהקדש וכו'. וא"ת היכא שמשכו מהם פירות והוקרו אמאי אמרת חוזרין בהם הא רעה היא להם דלא ירצו למשוך מהם פירות דדילמא יתייקרו ויחזרו דהא אם הוזלו אינם יכולים הלוקחים לחזור. וי"ל דאין זה פסידא להם דהלוקח שירצה ליקח טרח ומייתי זוזי וזבין אבל כשהם לוקחים הוא פסידא להם. וא"ת בהקדש אמאי לא חיישת שיהא רעה להקדש דומיא דיתומים וי"ל דבהקדש אין לחוש דהעולם לא יפרשו מן הקדש דהיא מצוה להם ליהנות להקדש. וא"ת אמאי לא אמרינן בהקדש דכשנתנו הדמים ולא משכו הפירות דאם הוקרו המוכרים חוזרים בהם משום דלא יאמרו להקדש נשרפו חטיך בעליה. י"ל דודאי לא מצינן למימר כן דאם יאמר נשרפו חיטיך בעליה יאמר לא יהא כח הדיוט חמור מכחן ואע"ג דביתומים לא אמרינן הכי משום דהא בהא תליא כדכתב שם רש"י ז"ל מ"מ שאני הקדש החמור. ומה שקשה עוד על אלו הבבות הקשו שם התוס' ורש"י ז"ל ותירצו הקושיות:

פרק י

הלכה א

מי שאנסוהו עד שמכר ולקח וכו'. עיקר בבא זו בפ' חזקת הבתים שאמרו שם והלכתא בכולהו הוו זביניה זביני וכו'. ובס"פ הכונס (דף ס"ב) אמרינן מה בין גזלן לחמסן חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי ופרכינן אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והא אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ותירצו לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני ע"כ, משמע דבתליוה וזבין בעינן שיאמר רוצה אני. ויש לתמוה על רבינו ז"ל איך לא הזכירו וגם על ה"ה בריש פ"ד מהלכות אישות שכתב ה"ז כמי שמכרוהו באונס שהמכר קיים כמבואר פ"י מהלכות מכירה וכו' ולא ראיתי שהצריך שם הר"א ז"ל שיאמר רוצה אני וכו'. דנראה משם דאינו צ"ל בתלויה וזבין רוצה אני אפי' לדעת הר"א ז"ל והרב

מוהררי"ק ג"כ בספר ח"מ סי' ר"ז כתב ואפשר דלא בעינן שיאמר בפירוש רוצה אני אלא כל ששתק וקבל הדמים אומר רוצה אני קרינן ביה ע"כ. ביאור דבריו דחמסן היינו דצווח מתחלה ועד סוף וקבל הדמים בע"כ אבל תליוה וזבין דזביניה זביני היינו דלבסוף שתק וקבל הדמים וזהו שאמרו בגמ' הא דאמר רוצה אני, ונקבל זה כל זמן שלא נמצא טוב ממנו. וע"ק בדברי ה"ה שכתב בפ"ד מהל' אישות דלא הצריך כאן הר"א לומר רוצה אני ובפ"א מהל' גזלה גבי חמסן כתב רבינו ז"ל כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכו' וכתב שם עליו הר"א ז"ל ולא אמר רוצה אני כוונתו לומר דאי אמר רוצה אני היינו דאמרינן בגמ' תליוה וזבין זביניה זביני וחמסן לא נקרא אלא שלא אמר רוצה אני אבל בתליוה וזבין בעינן שיאמר רוצה אני כדברי הגמ' ונתבאר מכאן דעתו של הר"א ז"ל שהצריך לומר רוצה אני. ועוד אני תמה על דעת ה"ה ז"ל שכתב שם בהלכות גזילה דדעת רבינו ז"ל דאע"פ שעבר על לאו דלא תחמוד מקחו קיים ובאמת שהוא תמוה שא"כ מה הקשו בגמ' אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והא אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני וכו' דמאי קושיא הא אע"פ שהוא חמסן ועבר על לאו דלא תחמוד מקחו קיים כמו שהוא לפי האמת לדעת רבינו ואין כאן מקום לקושית הגמרא ולא לתירוצה ודבר מתמיה הוא זה וצ"ע:

אע"פ שלא לקח הדמים וכו'. כתב הר"א ז"ל טעה בדברי הרב ז"ל וכו'. כוונתו להשיג על רבינו ז"ל במ"ש דלא אמרינן אגב זוזי גמר ומקנה כ"ז שלא מסר מודעא דטעה בזה בדברי הרב שהרי"ף ז"ל לא אמר אלא דמה שאמרו בגמ' לא ארצי ר"ל לא ארצי ליה המעות אלא לבסוף ובעדים אבל הודאה ודאי דמצי לומר אגב זוזי גמר והודה. זו היא כוונת ה"ה במ"ש אפשר שדעת הר"א ז"ל דבעינן שיראו העדים וכו' כלומר ומ"מ השיג עליו וכוונתו כמ"ש:

הלכה ד

לפיכך אם תבעו המשכיר וכו'. כתב ה"ה ז"ל וכבר כתבתי שאע"פ שעדי המודעא אינם יודעים האונס וכו'. ביאור דבריו דאע"פ שבשעה שכותבין העדים המודעא אינם יודעים האונס מ"מ כיון שלא שמעו ההפחדה שנתברר להם אח"כ אונס איקרי דומיא דמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל:

הלכה ו

ואפילו אמר להם וכו'. מה שנראה שפסק כרב ביבי אע"ג דהוא דלא כרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני עיין בהל' גזלה פרק ט' בדברי ה"ה ז"ל:

פרק יא

הלכה ב

במה דברים אמורים בזמן שקונה בדרך מן הדרכים. עיין בבית יוסף סימן ר"ז דשם הקשה בקנין סודר ואיך כתב כאן דמועיל בהכי דה"מ בדרך מן הדרכים ולמטה כתב דבקנין סודר בעינן מעכשיו וכבר תירץ זה עיין שם:

הלכה ג

כיצד המוכר בית וכו'. דעת רבינו ז"ל דאין אסמכתא בדבר שבידו כמ"ש כאן וכן בדין הערבון למטה ודעת שאר המפרשים דאפי' במה שיש בידו יש אסמכתא כמו שחלקו עליו בין כאן בין בערבון והביאו ראיה אל דבריהם מהך מתני' דהלוהו על שדהו דפ' איזהו נשך דאוקמוה בגמ' במעכשיו הא לאו הכי לא קנה והלוהו על שדהו העמידו בשעת הלואה ולוקח אוכל פירות ע"כ כוונת ה"ה ז"ל בקצרה, וביאור דבריו במ"ש ולוקח אוכל פירות לומר דאי אמרת כן אינו מוחזק כלל דאין חזקה אלא באכילת הפירות וכ"ת אין לוקח אוכל פירות הא אפשר דיפרע לו בזמנו י"ל דאפשר דאם יפרע לו ינכה לו מחובו הפירות. וה"ה ז"ל דחה ראיה זו וכתב בסוף דבריו אבל בהלוהו על שדהו בעל השדה לא החזיקו בדבר אם לא יתקיים מה שאמר וכו' ונמצא שלא נוסף בו וכו' עד אמרו מה שהוא נודר לו ע"כ. ביאור דבריו דמתני' איירי שכבר הלוה לו על השדה ואח"כ התנה וא"כ היה מוחזק כבר מחמת מעותיו ולא נוסף דבר מחמת מה שנדר לו בעל השדה. או אפשר דאפילו שבשעה שמלוה לו על השדה מתנה מ"מ ראיות ה"ה ז"ל ראיה דכיון דהשדה לא נתן לו אלא למשכון ואז התנה לו וא"כ בלא התנאי היה צריך ליתן להבטחת החוב נמצא שלא הוסיף דבר מחמת מה שהוא נודר לו:

הלכה ד

לפיכך הנותן ערבון וכו'. מה שלא הזכיר רבינו ז"ל ערבוני יקון עיין לעיל פ"ח מ"ש על זה. ובהשגות כתוב בסוף דבריו אבל אם יאמר לו המוכר המעות שנתת לי לא יצאו מתחת ידי וכו' ופירשה ה"ה ז"ל שאמר לו כן בשעת נתינה ע"כ. ביאור דבריו שהרמב"ם כתב שכשאמר לו ערבוני מחול לך שהוא מחול ואין כאן אסמכתא מפני שהוא בידו והר"א ז"ל חלק עליו ואמר אין הכל מודים בזה וכו' כלומר דאפילו שהוא מחילה הוי אסמכתא והדר המקח למריה ומעות למרייהו ולזה כתב שבזה הענין אפשר להיות הדין שכתב כלומר שיקנה כנגד הערבון והמקח קיים ולא אמרינן הדר המעות למרייהו דהיינו כשהתנה המוכר מתחילה דע שהמעות הללו לא יצאו מתחת ידי או תקח את מקחך או

תניח אותו שאני איני מחזיר לך המעות דאז ודאי המקח קיים. ואפשר דהך מוכר דנקט הוא מדוייק דכיון דהמוכר אמר לו כן בשעת המכירה מהני אבל אם יאמר לוקח המעות שנתתי לך לא יצאו מתחת ידך אלא אקח המקח מהני:

הלכה ה

וכן מי שפרע מקצת חובו. לשון ה"ה ז"ל מוטעה ועיין בב"י סימן ר"ז:

הלכה ח

או שלא נסתייע לו להעלות וכו'. מ"ש ה"ה ז"ל זה נלמד שם מההיא דלא איתדר וכו' היינו המעשה דאיתא בפרק האיש מקדש (דף נ') ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל וסליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק אדעתא למידר הוא והא לא איתדר איכא דאמרי אדעתא למיסק והא סליק ע"כ. וכן הביאו תרי לישני בהלכות ויש תימה בדברי ה"ה ז"ל דאיך כתב דלא נסתייע לעלות נלמד מההיא דאיתדר דאינו ענין לזה הדין שנאמר דפסק כלישנא בתרא או כלישנא קמא. ונראה דס"ל ז"ל דרבינו ז"ל פסק כלישנא בתרא ומפני כך כתב לא נסתייע לעלות לומר דדוקא שלא עלה הא עלה סגי אע"ג דלא איתדר ודבר זה אינו כדאי וצ"ע:

הלכה י

וכן המוכר או הלוקח כשהתנה. ע"כ מלשון זה שכתב המכר קיים ויחזור כשהתנה משמע דהמכר הוא מכר גמור אלא שצריך לקיים תנאו ונ"מ שאם מת שלא יפדנו עוד ודאי דהוי שלו משום דהוא התנה עמו שאם הוא בעצמו יפדנו יתננו לו אבל יורשיו לא. וקשה שהרי בהלכות מלוה ולוה פ"ו כתב רבינו ז"ל המוכר בית או שדה ואמר המוכר ללוקח לכשיהיו לי מעות תחזור לי קרקעי לא קנה וכל הפירות שאכל רבית קצוצה הרי כתוב שם שאין שם קנין כלל ואם מת יחזיר ליורשיו. ואפשר דהתם משום דאירי בקרקע שעושה פירות והמכירה נעשה באיסור דאין כאן קניה כלל אבל הכא אירי במטלטלין שאין כאן פירות ומפני כן המכר קיים ויחזיר כשהתנה וזהו שדקדק רבינו ז"ל במ"ש אחרי כן מכר קרקע וכו' משמע שדין הקודם לא אירי בקרקע ומ"ש רבינו מכר קרקע וכו' הרי הפירות של מוכר ר"ל ואין המכר קיים כלל כיון שהמכירה נעשה באיסור:

הרי המכר קיים ויחזיר כשהתנה וכו'. עיין בב"י סימן ר"ז שתירץ קושיית הטור שהקשה על רבינו ז"ל וכן תירץ מהר"י ן' לב בפסקיו השניים שאלה ע"כ (דף צ'):

הלכה יב

מעשה באשה ששלחה כו'. בפ' איזהו נשך אמרינן ההיא איתתא דאמרה ליה להההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבי אזל זבן לה א"ל אי הוו לי זוזי מהדרא לה ניהלי א"ל את ונוולא אחי אמר רבה בר רב הונא כל את ונוולא אחי סמכה דעתיה ולא גמר ומקנה ע"כ. כלומר כיון שהוא אמר לו את ונוולא אחי סמך דעתו על דברי השליח וחשב שהוא תנאי גמור ומפני כן לא גמר והקנה לגמרי דסבור הוא דכל זמן שיהיה בידו מעות יחזירנו לו וכן פירש הרב נמוקי יוסף בשם הרשב"א ורבינו ז"ל נראה שגורס בהפך וגירסתו ז"ל היא כל את ונוולא אחי לא סמכה דעתיה ולא גמר ומקנה ומפני כך כתב ע"פ גירסתו שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח מפני שלא השיבו תשובה ברורה. ובאמת שגירסתו דבר תמוה דאדרבה איפכא מסתברא שמפני שלא סמכה דעתו על דברי השליח משמע דאע"פ כן שידע דלא יחזירו לו גמר והקנה. ונראה דרבינו ז"ל מפרש דמה שהוא גילה דעתו ואמר דאינו מוכרה ע"מ דכשיהיו לו מעות תחזיר לו פלונית קרובתו קרקע זו ואמרו אם יהיו לי מעות וכו' אינו לשון שאלה כמו שאנו מפרשים לפי גירסתנו אלא לשון תנאי הוא ואם הוא היה שותק ודאי דהיה תנאי גמור או לפחות גילוי דעת דהרי גילה דעתו דע"מ כן מכר אבל מפני שהוא אמר את ונוולא אחי דמשמע דאינו מודה לו התנאי מפני כן יש לדון דלא מכר לי על תנאי דהרי שמע דברי השליח שאמר לו בדבריו שלא יחזירנה לו אלא אם תרצה האשה לכך אמר שאין תשובת השליח ברורה לבטל תנאו דכיון שלא השיבו תשובה ברורה לא סמכה דעתו על דבריו. זה נראה בדברי רבינו ז"ל ונכון:

הלכה יג

אסמכתא שקנו מידו וכו'. כתב ה"ה ז"ל בתוך לשונו וזהו שב"ד מכניסין עצמן בדבר זה ולא יעשו כן בשאר עניינים וכו'. ביאור דבריו מפני שהוא דבר שהדיין כופה מפני כן מכניסים עצמם בדבר זה ואהנו ב"ד חשוב אבל בשאר תנאים שבין אדם לחבירו לא יעשו כן ולא אהנו מעשייהו אע"פ שהם ב"ד חשוב, וזו היא כוונת הרמב"ן ז"ל באומרו דבשאר דברים שאינן מטכסיסי הדין אין ב"ד חשוב מעלה ומוריד כלומר דדוקא בענין זה שהוא בענין דין שצריך הדיין לכוף כאן בעינן ב"ד חשוב ואהני אבל אי לאו הכי לא:

הלכה טו

המחייב עצמו בממון לאחר וכו'. ריש פרק הנושא (דף ק"א) מחלוקת ר' יוחנן ור"ל בהאומר חייב אני לך מנה בשטר דר' יוחנן סבר חייב ור"ל סבר פטור. ופירש רבינו ז"ל שהזכיר לו מלת שטר וכן נראה לשון אמר ומינה דאם כתב לו בשטר הריני חייב לך מנה

דקנה ואמרו שם על זה כתנאי ערב היוצא לאחר חיתום שטרות פי' תחת העדים כתב פלוני ערב גובה מנכסים בני חורין זו היא סברת ר' ישמעאל ובן ננס סבר אינו גובה לא מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים ואמרו שם לימא דר"י דאמר כר' ישמעאל דאמר גובה מנכסים בני חורין ואיהו נמי סבר דכשכתב לו בשטר חייב אני לך מנה דאהני ור"ל דאמר דפטור אתי כבן ננס דאמר אינו גובה לא מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים ותירצו אליבא דבן ננס דאמר בערב דפטור כ"ש כאן דהשתא ערב בשעבודא דאורייתא פטור הכא לא כ"ש וא"כ ודאי דאתי דלא כר"י אבל אי אתי ר"י הוא כר' ישמעאל דאמר חייב ור"ל אמר אפילו כר' ישמעאל לא אתיא דע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התם אלא דשייך ביה שעבודא דאורייתא אבל הכא לא, זו היא סוגית הגמרא. וא"כ יצא לנו מכאן דמאחר דפסקינן דכשכותב בשטר חייב אני לך מנה דהוא חייב כר"י כ"ש בערב שכותב אחר חיתום שטרות ואני ערב דהוא חייב דהוא שעבודא דאורייתא וזו היא סברת הראב"ד ז"ל הביאה הטור בספר ח"מ סימן קכ"ט בריש הל' ערב וז"ל הערב היוצא אחר חיתום שטרות פירוש לאחר שחתמו העדים בשטר כו' כתב הראב"ד ז"ל שהוא משתעבד בלא תנאי לגבות מבני חורין דהוה ליה כמו חייב אני לך מנה בשטר שהוא משתעבד לו ע"כ. אבל רבינו ז"ל נראה דס"ל דערב היוצא לאחר חיתום שטרות לא קני כמו שביאר דעתו ה"ה ז"ל בריש פכ"ו מהל' מלוה ולוה שכתב שם מתוך לשון זה נראה שדעת רבינו הוא הערב היוצא לאחר חיתום שטרות בעי קנין כו'. ובאמת שזה דבר תימה דכיון דכאן פסק כר"י דכשכתב לו חייב אני לך מנה בשטר דחייב כ"ש בערב היוצא לאחר חיתום שטרות דהוא חייב דהוא שעבודא דאורייתא דק"ו הוא כמו שאמרנו בגמרא. ועוד יש לתמוה בלשון רבינו ז"ל שכתב כאן שהרי חייב עצמו כמו שישתעבד הערב ושעבוד ערב כבר הוכחנו דלא מהני בלא קנין וחלוק מזה. ועוד יש לתמוה בדעתו ז"ל דאמאי לא מהני באתם עדי בלא קנין כי היכי דמהני הכא בחיוב אתם עדי ואדרבה כ"ש הוא בערב דהוא שעבודא דאורייתא. מיהו זה ראיתי שהוקשה בעיני הר"ן ז"ל לדעת רבינו ז"ל בר"פ הנושא וכתב וז"ל ובערב היינו טעמא דלא מהני ביה אתם עדי לפי שהוא דומה לאסמכתא זה נ"ל ע"כ. ובתירוץ זה נוכל לתרץ ג"כ שאר הקושיות ונאמר דכיון דערב דמי לאסמכתא דהוא אומר אם לא יפרע לך אני אפרעך דהרי הוא כמי שהבטיח לו על פרעון חבירו ולא דמי לחיוב שחייב עצמו בשטר דלא שייך כאן אסמכתא מפני כן מעלינן ליה דרגא אחרינא בערב ולומר דבקנין מהני אע"ג דבקנין יש אסמכתא לדעת רבינו ז"ל מ"מ אין ערב אסמכתא גמורה אלא דמי לאסמכתא ומפני כך בקנין סגי וזהו שדמה רבינו ז"ל הך דחייב עצמו בשטר בלא קנין לשעבוד הערב בקנין וכמ"ש שישתעבד הערב ומ"מ כל

זה אינו מספיק דודאי האמת הוא דלפי דמיון הגמרא שדימה הך דהכא לערב דבערב אין קנין דאי הוה קנין אין דמיון ערב לחייב אני לך מנה בשטר עולה יפה דאפשר דאפילו ר"ל דאמר פטור התם מודה דחייב משום דאיכא קנין וצ"ע. אחר כן ראיתי שהקשה הרמב"ן ז"ל קושיא זו בסוף בתרא בחידושיו ע"ש:

הלכה טז

חייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכו' אע"פ שקנו מידו וכו'. קשה על זה דבפרק כ"ג מהל' אישות כתב רבינו ז"ל הנושא את האשה ופסק עמה וכו' אבל שלא בשעת קידושין עד שיקנו מידו וכו'. משמע דבקנין סגי אפילו שלא בשעת קידושין וכבר עמד על זה מהר"י קארו ז"ל בס' אבן העזר סימן קי"ד ע"ש. ובהשגות כתוב כאן בסוף דבריו וכשתעיין יפה הכל דרך אחד ע"כ. ביאור דבריו כשתעיין יפה כלומר אפי' לפי סברתו דבעינן דבר קצוב תמצא דהפוסק לזון ה' שנים נקרא דבר קצוב כמו אם היה פוסק לתת לה מנה וכחלוקות הקודמות דאיירי בדבר קצוב האומר לעדים וכו' שאני חייב לפלוני מנה וכו'. וכוונתו היא החלוקה הזאת היא כראשונות וכן הוא דעת שאר המפרשים ג"כ כמבואר בספר החשן סי' ס'. או אפשר דה"ק כשתעיין יפה תמצא דהוי כ"כ קנין שלא בשעת נישואין כמו אמירה בשעת נישואין וכי היכי דאמירה בשעת נישואין סגי קנין שלא בשעת נמי סגי והכי דייק לישנא דגמרא דאמר הן הן הדברים הנקנין באמירה משמע דלא רצה הגמרא לעשותו אלא שידמה לקנין וזהו שכתב הנקנים באמירה יצא לנו מכאן דבקנין כ"ש דמהני ואע"ג דמדיוק לא תידוק אלא בשעת נישואין מהני קניין מכל מקום ה"ה שלא בשעת נישואין:

הלכה יח

כשהיו חכמי ספרד רוצים לקנות וכו'. הרב המגיד רצה ללמוד מכאן דאפילו בקנין יש דין אסמכתא והרב מהר"י קארו זצ"ל הקשה עליו בסימן ר"ז דלפי דעת רבינו ז"ל במעכשיו לבד סגי וא"כ למה הצריך שיהיה התנאי במחול לך. וע"ק דאי מחול למה לי קנין הא מחילה אינה צריכה קנין. ויש לתרץ לדעת ה"ה ז"ל דאין מזכיר בתנאי מעכשיו ומה שהזכירו רבינו ז"ל הוא פירוש מה שר"ל בדבריו כלומר כוונתו היא לומר שמחל לו מעכשיו אע"פ שאין מזכירו אבל אם היה מזכירו ודאי דסגי והקנין צריך משום מ"ש רבינו ז"ל סוף פ"ה נהגו רוב המקומות להקנות וכו'. ועיקר המנהג להודיע שאינו אומר דברים אלו כמהתל כמ"ש שם. והרב מוהרי"ק זצ"ל בסימן הנזכר פירש דברי הרמב"ם ז"ל שלא כדברי ה"ה ז"ל. ויש לפרש דברי רבינו ז"ל ולומר דמה שהיו מצריכים מעכשיו ומחול לך הוא לצאת ידי רוב השיטות משום דאיכא מאן דפליג על רבינו דאפילו במה

שבידו שייך אסמכתא מפני כן הצריכו שיהיה הדבר במחול לך דאיכא תרתי לטיבותא ובכי הא ליכא מאן דפליג וזה מסכים למ"ש ה"ה ז"ל ודרך ישרה היתה לדעת רוב השיטות:

פרק יב

הלכה ב

וכמה תהיה ההונייה ויהיה חייב להשיב שתות בשוה וכו'. היתה האונאה וכו' כגון שוה ששים דינר בנ' ופרוטה וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואני מתמיה אחר שפסק וכו'. ביאור דבריו דבגמרא איכא מחלוקת רב ושמואל דרב אמר שתות מקח שנינו כלומר דוקא בעינן דהשתות ליהוי במקח כמו שוי ו' בז' או שוה ו' בה' אבל כשהשתות במעות כמו שוה חמש בשש או שוה ז' בו' לא ושמואל סבר דלעולם הולכים אחר שתות בין שיהיה השתות במקח בין במעות ושוה חמש בשש אע"ג דלגבי מקח הוי ביטול מקח כיון דלגבי מעות הוי שתות אזלינן בתר שתות אבל בענין דלא הוי שתות לא לגבי מעות ולא לגבי מקח אלא לגבי מעות הוי ביטול ולגבי מקח הוי מחילה אז נסתפק לנו הדבר למי אזלינן כיון דליכא שתות לא לכאן ואע"פ שמדברי התוס' ז"ל בפ' הזהב נראה דלעולם אזלינן בתר מקח לא משמע ליה להה"ה ז"ל הכי. א"כ יצא לנו מכאן דכשהמוכר מכר שוה ס' דינר בנ' ופרוטה דאי אזלינן בתר מעות הוי ביטול ואי אזלינן בתר מקח הוי מחילה דהדבר הוא בספק, והביאור הוא דאי אזלינן בתר מעות ודאי דהוי ביטול מקח דהרי שוה ע' בס' אמרנו שהוא שתות וכאן נתאנה יותר והטעם הוא דכשנחלק מספר ס' לז' חלקים כי כן ראוי לחלקו כדי לדעת הונאה שהוא ו' בז' יהיה כל חלק שמונה ומחצה ומעט יותר וזה נתאנה השתות נמצא שנתאנה ח' ומחצה ועוד. והנה כאן נתאנה י' דינרין פחות פרוטה דהרי החמשים ופרוטה אינם ו' חלקים מס' כשנחלק הס' לז' כמו שחלקנו אותם במספר שבע בשש דלהיות ו' חלקים היה ראוי להיות חמשים ואחד ומחצה פחות מעט ועם השאר שהם ח' ומחצה ועוד דהי' משלים מספר הס' ואם היה כן היה מספר חמשים ואחד ומחצה פחות מעט ו' חלקים מהס' ר"ל בהתחלק מספר הס' לז' ויהיו ו' חלקים מהז' אבל עתה אינם ששה חלקים מהז' שהוא מספר הס' אשר חלקנו לז'. זו היא כוונת ה"ה ז"ל באומרו אינם ו' חלקים מס' וא"כ מצינו יותר משתות והוי ביטול אבל לגבי מקח ודאי דהוי פחות משתות והוי מחילה ובשלמא אם היה נ' בס' דהוי שתות לגבי מקח אע"ג דנתאנה כאן יותר משבע בשש דהתם נתאנה ח' ומחצה וכאן נתאנה י' לא איכפת לן דכיון דאיכא שתות לגבי מקח לא אזלינן בתר דבר אחר דהיכא דאיכא שתות בתר

שתות דוקא אזלינן אבל השתא דאין כאן שתות לשום אחד מהשנים לא אל המעות ולא אל המקח כשנדייק הדבר נמצא אותו לגבי מעות ביטול ולגבי מקח מחילה וע"כ ראו בהלכות לומר דכיון דנסתפק לנו הדבר אי בתר מקח אזלינן והוי מחילה או בתר מעות אזלינן והוי ביטול נבחר בדרך המצוע ונאמר דלא ביטול הוי ולא מחילה הוי אלא דיינינן לה בדין שתות דקנה ומחזיר אונאה, ולכך הקשה ה"ה ז"ל על רבינו ז"ל דאיך דן אותו בדין מחילה היה לו לדון אותו בשתות כדברי ה"ה או לפחות היה לו לומר דהוי ספק אי בתר מעות אזלינן או בתר מקח ומה ראה רבינו ז"ל לסמוך יותר על המקח מלסמוך על המעות ותירץ דכיון דהוא חשבון גדול כלומר מספר שלם שהוא הס' מפני כן לא אזלינן אלא בתר המקח שהוא המספר השלם וא"כ כשיש נ' ופרוטה הוי פחות משתות דאחר מספר הס' אנו הולכים וצריך שיהיה י' שהוא חשבון שלם בלתי שבר להיות שתות לגבי מקח. ומ"מ אין דעתו נוחה בזה ושינה הנוסחא. אבל בחלוקה האחרת דהיתה האונאה יתירה על שתות כגון שמכר שוה ס' בנ' פחות פרוטה לא נתקשה בו כלל ה"ה ז"ל והטעם דהתם ע"כ הוי ביטול בין שנלך אחר המקח בין שנלך אחר המעות דאי נלך אחר המקח הרי נתאנה י' ופרוטה והוא יותר משתות גם בערך המעות כ"ש שהוא יותר משתות וא"כ הוי ביטול לכל הצדדים. זה נראה ביאור דברי ה"ה ז"ל. ויצא לנו מכאן דמחילה לא הוי אלא כגון שוה ז' בתמניא דלכל הצדדים הוי מחילה בין לגבי מעות בין לגבי מקח ובטול מקח הוי כגון שוה ד' בה' דלכל הצדדין הוי ביטול בין לגבי מקח בין לגבי מעות אבל היכא דלגבי מעות הוי מחילה ולגבי מקח הוי ביטול או איפכא דלגבי מעות ביטול ולגבי מקח מחילה אני מבין מדברי ההלכות ומדברי ה"ה ז"ל דדיינינן ליה כשתות ונלך בדרך המצוע ואע"פ שזה רחוק מצד הענין הלשון מורה כן וכבר הארכתי:

הלכה ד

היתה האונאה יתירה על שתות וכו'. מ"ש ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א דלא הוי אונאה אלא בכדי שהדעת טועה כ"כ רבינו ז"ל לקמן בפ' כ"ו שכתב שם ואין הדמים ראיה אם טעה בכדי שהדעת טועה וטעמם משום דפסקו כלשון אחרון הנאמר בפרק המוכר את הספינה כמ"ש שם ה"ה ז"ל ואפילו שוה מאה במאתים איקרי בכדי שהדעת טועה ומפני כן כתב רבינו ז"ל כל דבריו עד מתי יהיה לו לחזור וכו' אפילו לקח שוה מאה במאתים דאם אין הדעת טועה בכך אין זה אפילו דאין כאן מקום לאונאה כלל כיון שאין הדעת טועה בכך ולא איקרי בכדי שהדעת טועה בכך אלא דומיא דההוא שנאמר בפ' המוכר את הספינה שנתבאר בפכ"ז שהוא שוה א' בק' ויותר. אבל מ"מ קשה דבפי"ג כתב רבינו ז"ל אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והקרקעות וכו' אפילו מכר שוה

אלף בדינר או שוה דינר באלף אין כאן אונאה וזה ודאי בכדי שאין הדעת טועה דנתאנה יותר מהך דפרק המוכר את הספינה וא"כ לא היה לו לרבינו לכתוב אפילו שוה אלף וכו' דזה ודאי אפילו בשאר מטלטלין לא הוי אונאה דמתנה הוא דיהבה ניהליה דאין הדעת טועה בכך. וי"ל דמה שבמטלטלין אין כאן דין אונאה אינו אלא מפני דבתורת מחילה יהביה ניהליה אבל אי הוה שייך אונאה בכך ודאי דהוי אונאה אבל בקרקעות ועבדים נמי השמיענו שם רבינו ז"ל שאפי' שמכר שוה אלף בדינר אפילו מתורת אונאה אין להם דין אונאה אפילו אם היו מתאנים בכך וכוונתו לומר דאפילו ביטול מקח אין להם ולאפוקי מדעת מקצת מהגאונים שכתבו דקרקעות ביטול מקח יש להם. ומ"ש ה"ה ז"ל אלא שמשנה זו דלא כהלכתא וכו' ומשנתנו בשתות וכו' כוונתו להקשות על דברי רבינו ז"ל דאיך פסק דיותר משתות דידו על העליונה כסתם מתני' אתיא דלא כהלכתא משום דאתיא דלא כר' נתן ורבה פסק כר' נתן ועוד דאפי' היתה מתני' כהלכתא והיינו מפרשה כפירוש התוס' ז"ל מ"מ קשה דמשנתנו לא אמרה כן אלא בשתות אבל ביותר על שתות שיהא ידו על העליונה זה לא שמענו, ותירץ דאין כאן עסק בדין משנתנו כלל אלא שדעת רבינו ז"ל כשאר המפרשים דאפי' בביטול מקח אם אין המתאנה תובע אונאה אין המאנה יכול לחזור בו וזו היא סברת ריב"ם כתבוה התוס' ז"ל בפרק הזהב שכתב כן לתרץ מימרא דרב חסדא דהוקר ועמד על ח' וכו' ע"ש:

הלכה ח

וכשם שהונייה בפירות ובבהמה וכו'. דין הבהמה מחלוקת ודין המטבע מוסכם ותמהני על רבינו ז"ל דלמד המפורש מן הסתום ותלי תניא בדלא תניא:

הלכה י

וכן אם היה הסלע חסרה שתות והיו מוציאין הסלעין וכו'. כתב כן רבינו לתרץ הקושיא שהקשו התוס' בפ' הזהב מהא דאמר רבא כל שבמדה ובמנין ושבמשקל וכו' וכן פירש דבריו ה"ה ז"ל ובפ"ז מהל' גנבה האריך בדינים אלו הנזכרים בפרק הזהב וכתב שם כיוצא בזה סלע שנפגמה מן הצד לא יעשנה משקל בין משקלותיו וכו' עד אומרו שכל פחות משתות רוב בני אדם מוחלים בו במשא ומתן ע"כ. ונראה שהוא מפרש מה שאמרו בגמ' בפ' הזהב (דף נ"ב) כאן באמצע כאן מן הצד ר"ל כאן בסלע שנפגמה באמצע והפגם הוא ניכר ומפני כן יקבנה כאן שפגמה מן הצד ומפני כן לא יקבנה שאין החסרון ניכר. אבל רש"י ז"ל פירש כאן דקאמר יקבנה הוא כשהנקב הוא באמצע ולא יבאו לטעות בו שהרי רואין שהיא נקובה אבל כאן שלא יקבנה הוא שלא יקבנה מן הצד שהרמאי יחתוך מן הצד הנקב ויבא לרמות בה:

הלכה טו

וכן אם מכר שוה שש בחמש וכו' הרי הלוקח וכו'. כתב ה"ה ז"ל ופירש הרמב"ן ז"ל ותובע אונאתו וכו' וכ"ש שכל אחד תובע אונאתו וכו'. ביאור לשון כ"ש דמאחר דלרב חסדא בשתות ידו על העליונה וכתב הרמב"ן דתובע אונאתו כ"ש לדידן דהמקח קיים דכל אחד תובע אונאתו וא"כ אין ספק בדברי רבינו בדין זה שכתב הרי הלוקח וכו':

פרק יג

הלכה א

המחליף כלים בכלים וכו'. בהשגות אמרו א"א דבר זה לא ידענו וכו'. ולפי הנראה לפום ריהטא משמע דדעת הראב"ד ז"ל דפירות לא עבדי חליפין אפי' של שוה בשוה הפך מ"ש רבינו ז"ל בריש פ"ה והביאו לזה דברי הירושלמי שאמר על מתני' דכיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו אמר ר"י לא שנו אלא שור בפרה אבל צבור בצבור לא קנה משמע שאפילו צבור בצבור שהוא חליפין שוה בשוה לא קנה, ומפני כן כתב ה"ה לתרץ זה דרבינו אזיל לטעמיה דפירות עבדי חליפין של שוה בשוה כמ"ש בריש פ"ה ויישב לדעתו דברי הירושלמי שהוא נגד דין זה כן נראה מדברי ה"ה. וכל זה הוא באמת מן התימה דאם דעת הר"א ז"ל דחליפין של שוה בשוה פירי לא עבדי למה לא השיגו לרבינו בריש פרק חמישי שכתב או יין בשמן וכו' כמבואר שם בדברי ה"ה. ועוד כאן היה לו להשיגו דאיך כתב מחליף פירות בפירות דפירי לא עבדי חליפין ואיך הקשה לו דלמה חילק בין חליפין דפירות לכלים דמשמע דאם לא היה מחלק הוה אתי ליה שפיר. ועוד קשה בדברי הר"א ז"ל דאיך כתב ואם בתורת מכר ומקפיד על דמיהם וכו' דמשמע דבעינן תרתי לומר דהוי אונאה דא"ל מכור לי וגם שיהא חליפין ומקפיד עליהם שכן נראה מלשונו שהצריך מקפיד ולבסוף כתב דהא מכור לי קאמר ובאמת דזה אי אפשר דהרי כתב רבינו לקמיה דאע"ג דאין מקפיד כיון דאמר לו מכור הוי אונאה גם הר"א ז"ל סבור כן מדלא השיגו שם. ועוד צריך להתבונן בפירוש דברי הר"א שקשה להולמן. ונראה לומר דהר"א ז"ל מודה ליה לרבינו ז"ל לענין הדין דאפילו פירי עבדי חליפין שוה בשוה ועיקר השגתו הוא דלפי דעתו מאי דהטעהו לרבינו הוא מפני שהוא סבור דכי היכי דבירושלמי מחלק לענין קנייה בין חמור לפרה לצבור פירות בצבור פירות דבחמור בפרה קנה ובצבור פירות לא קנה משום דלא הוי חליפין של שוה בשוה כן יסבור הירושלמי דבחליפין של שוה בשוה דאפי' פירי עבדי חליפין וקנו דמעלינן ליה דרגא לכלי ואמרינן דקנייתו עדיף דאין לו אונאה אבל חליפין של פירות יש להם אונאה ועל זה כתב שאין זה מחוור דאם

חילקו לענין קנייה מש"ה לא נחלק באונאה. ומ"ש ואם לא קנה אונאה היכן הוא ביאור דבריו וא"ת לתרץ דברי המחבר דהוא סבור דדברי הירושלמי הם בחליפין של שוה בשוה ומה שאמר לא קנה משום דאיכא אונאה אין זה במשמע דברי הירושלמי דלשון לא קנה משמע אין כאן קנייה וא"כ אונאה היכא היא. ומ"ש ואם בתורת מכר ומקפיד על דמיה נראה ביאור דבריו וא"ת לתרץ כל זה דמ"ש המחבר אבל המחליף פירות בפירות וכו' הוא שאמר לו מכור לי ומש"ה יש לו אונאה ואע"ג דזאת היא החלוקה האחרת דאמר הלוקח בדמים אכסרה וכו' לפ"ז יקשה בעיניך דלמה לי לכפול הדבר שתי פעמים ואפשר לתרץ זה דהך חלוקה איירי במקפיד עליהם והשתא השמיענו טפי בחלוקה האחרת דאע"פ שאין מקפיד כיון דאמר מכור הוי אונאה מ"מ תמה על נפשך דא"כ בכלים איך כתב דאין לו אונאה הא מכור לי קאמר כלומר דע"כ רישא דלשונו דכלים הוא דומיא דדין דפירות דסיפיה וכי היכי דהך חלוקה דפירות מוקמת ליה בדא"ל מכור רישא נמי. זה נראה בדעת הר"א ז"ל ובזה תירצנו כל הקושיות אשר בלשונו ודוק. ולפ"ז נתבאר לדעת ר"א ז"ל דמודה לרבינו בדין של שוה בשוה אבל באמת שאין לשון הר"א ז"ל נאות לזה הפירוש כלל במ"ש ואם לא קנה אונאה היכן היא וכו'. ודוחק לפרש בלשונו מ"ש ואפשר שדעתו ז"ל דפירי לא עבדי חליפין אפי' שוה בשוה מכח הירושלמי דקאמר צבור בצבור לא קנה וצבור בצבור משמע דהוא שוה בשוה ומ"מ אין כאן מקום להשיג על רבינו ז"ל במ"ש דבשוה בשוה עבדי חליפין מפני שהוא ז"ל סבור כן מכח גמרא דידן וכמ"ש התוס' ז"ל בשם ר"ת בפרק הזהב והכריחו הדבר ע"ש. ומפני כן לא השיגו בר"פ ה' אבל מה שהשיגו כאן מפני שראה שדעתו לחלק בין כלים לפירות לענין אונאה ולא מצא לו סמך אלא מדברי הירושלמי דכי היכי דבירושלמי מחלק בין פירות לכלים לענין קנייה ה"נ אנן דקי"ל דפירי עבדי חליפין שוה בשוה כמו כן דין כלים לפירות לענין קנייה והטעם דהכלי מתקיים וכיון דיש לו קיום אין לו אונאה אבל בפירות דאינן עומדות לקיום לא עדיפי ואית בהו אונאה וכמ"ש למטה ה"ה ז"ל ועל זה השיגו הר"א ז"ל דכיון דהוא ראה לסמוך על הירושלמי הרי לדבריו דאם לא קנה אונאה היכן היא וכיון דמיניה משמע דאפי' שוה בשוה לא הוו חליפין יש לך לסמוך עליו כי היכי דסמכת לענין החילוק של כלי לפירות וא"כ יש לך לומר דאפילו בחליפין של שוה בשוה לא הוי קנין וזהו שכתב ואם לא קנה אונאה היכן היא וכו' ויתר דבריו נפרשם כפירוש ראשון, זה נראה לדעתו ז"ל. אבל ה"ה פירש דעת רבינו בשני פנים שנפרש דברי הירושלמי בחליפין של שוה בשוה וזה דאמר אבל צבור בצבור לא קנה ר"ל דאין כאן אונאה. ומפני

שפשט הירושלמי לא משמע כן דלשון לא קנה משמע דאין קנייה כלל ומפני כן פירש דפליג על הירושלמי שאנו מחלקים לענין אונאה כמו שהוא מחלק לענין קנייה:

הלכה ב

הלוקח בדמים אכסרה וכו' אע"פ שקונה בחליפין קנה ומחזיר אונאה וכו'. בפ' הזהב מקשים על הא דאמר רב הונא מכור לי באלו קנה לימא קסבר מטבע נעשה חליפין כלומר דמשמע דמ"ש קנה הוא בתורת חליפין ותירץ דקנה בתורת דמים וטעמא משום דהוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן והן הן דברי רבינו ז"ל בפ"ה וא"כ קשה דאיך כתב כאן אע"פ שקונה בחליפין דמשמע דס"ל בתורת חליפין וכסברת המקשה, לכך נראה לגרוס שם בדברי רבינו שקונה כחליפין בכ"ף והוא לשון המימרא דאמר כחליפין דמו:

הלכה ג

האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה וכו'. מחלוקת דרב ושמואל בפרק הזהב ופסק רבינו ז"ל כרב דאמר ע"מ שאין לך עלי אונאה תנאו בטל אבל בע"מ שאין בו אונאה כולי עלמא מודו ובפ"ק דמכות (דף ג') אמר שמואל האומר לחבירו ע"מ שלא תשמטני שביעית שביעית משמטת ופריך אהך מימרא דאין עליו אונאה דקסבר שמואל תנאו קיים מע"מ שלא תשמטני שביעית דהוי דומיא דאין בו אונאה ותנאו בטל וע"מ שלא תשמט בשביעית הוי דומיא דאין עליו אונאה ותנאו קיים וא"כ קשה דאיך פסק כאן רבינו ז"ל כרב דתנאו בטל ויש לו עליו אונאה ובשביעית היכא דאמר ע"מ שלא תשמטני שביעית פסק כשמואל דתנאו קיים בפ"ט מהל' שמיטה הא בגמ' דמכות מדמי הא להא וכי תימא דבאונאה שייך מי ידע דקא מחיל כדאמר בגמ' בהזהב אליבא דרב גם בשביעית נמי שייך מי ידע דקא מחיל דשמא יפרע לו קודם כמבואר בתוס' בפ"ק דמכות ובהזהב אלא שאפשר לחלק בדוחק בין אונאה לשביעית דהכא לא ידע אם נתאנה ולא ידע דמחיל אבל בשביעית כבר נודע דהשביעית משמטת אבל לא ידע אם יפרע לו קודם ואין כל זה שוה ודוחק הוא זה וצ"ע. וקושיא זו ג"כ היא לכל הפוסקים ז"ל דהם פסקו כדעת רבינו וצ"ע. ומ"ש ה"ה ואע"פ שאומרים קצת המפרשים שאינה בדוקא ר"ל דהתוס' ז"ל פירשו דהך דקאמר בברייתא יודע אני שאינו שוה מאתים וכו' ר"ל דמפרש ע"מ שאין לך עלי אונאה ומה שאמר יודע אני וכו' ר"ל נעשה כמי שאמר יודע אני וכו' והברייתא אינה בדוקא ופסק כשמואל אבל אין זה עיקר ודעת רבינו ז"ל עיקר כמ"ש ה"ה ז"ל יע"ש בתוס' בפ' הזהב:

הלכה ו

הנושא ונותן באמונה וכו'. אם לקח כלים רבים או בגדים לא יחשוב וכו' ויש לו להעלות על המקח וכו'. נראה שרבינו ז"ל מפרש כפי' ר"ח ז"ל כמ"ש ה"ה ז"ל ופירוש כ"ז הוזכר בתוס' בפ' הזהב ולשון הברייתא שם כך הוא הנושא ונותן באמונה וכו' שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו משלם ופריך שכרו משלם מהיכא קא יהיב ליה ופריק אמר רב פפא בצדרויי דיהבי ארבעה למאה ע"כ. ופירשו התוס' ז"ל לדעת ר"ח פירוש מ"ש שכבר נתן לו שכרו וז"ל פירוש המוכר הראשון שקנאם ממנו ע"כ. כלומר שהמוכר הראשון נתן ללוקח זה שהוא המוכר השני מה שהיה צריך ליתן למי שהיה מטלטל במכירתו שהוא ארבעה למאה בצדרויי לפי תירוץ הגמ' ומפני שכבר נתן לו המוכר הראשון לא יקח שכרו כפועל בטל מזה הלוקח השני ודי לו במה שמרויח עמו במה שנותן לו ריוח משמע מכאן שאם הראשון לא היה נותן לו כלל היה נוטל שכר עצמו כפועל בטל מלבד הריוח שהתנה עמו. וא"כ קשה בדעת רבינו ז"ל אחר שהוא מפרש כפירוש ר"ח איך לא הזכיר מכל זה כלל. אלא שאפשר לומר שרבינו ז"ל מפרש מאי דאמר בגמ' שכרו משלם מהיכא קא יהיב ליה שלא כפירוש ר"ח ז"ל וה"פ לדעתו שאיך קאמר שכבר נתן דמשמע שנתן כבר ולכך פריך מי נתן לו ותירץ בצדרויי כלומר הלוקחים שהם מקצצים דמים עם המוכר ואומרים לו לך ולקח ואנחנו נקח ממך וניתן לך שכר ארבעה למאה וכבר שכרו קצוב עמהם וז"ש שכר עצמו אינו נוטל מפני שזה כפועל בטל:

הלכה ז

העכו"ם אין לו הונייה שנאמר איש את אחיו וכו'. בבכורות ריש פ"ב אמרינן ולמאי דאמר משיכה בעכו"ם קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומשיכה לא אהני לעמיתך בכסף לעכו"ם במשיכה אלא אי סבר כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך במשיכה ולעכו"ם במשיכה לעמיתך למה לי ותירצו לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לעכו"ם והקשו לעכו"ם מאל תונו איש את אחיו נפקא ותירצו חד בעכו"ם וחד בהקדש וצריכא וכו' ע"כ. ובפ' הזהב (דף נ"ו) על מתני' דאלו דברים שאין להם אונאה העבדים וכו' וההקדשות אמרינן בגמ' הקדשות אמר קרא אחיו אחיו ולא הקדש ע"כ. נתבאר מכאן דמה שאמרו בסוגיא דבכורות חד בעכו"ם ר"ל לעמיתך למעוטי עכו"ם וחד בהקדש ר"ל אחיו למעוטי הקדש דהרי בהך סוגיא דהזהב ממעטים הקדש מאחיו. ועוד נתבאר מסוגיא דבכורות דכל זה הוא לאמימר אי סבר כר"ל אבל לר' יוחנן דאיצטריך עמיתך לומר לעמיתך בכסף ולעכו"ם במשיכה ע"כ צ"ל דממעטינן עכו"ם והקדש מאחיו ודריש אחיו ולא עכו"ם

אחיו ולא הקדש דלדידיה לא ס"ל צריכותא דגמרא דאמר לאמימר אלא תרווייהו שוים דאלת"ה אלא דעכו"ם והקדש חלוקים מהיכא ממעטינן לדידיה הקדש ועכו"ם הא ליכא אלא חד קרא דאחיו מיותר דעמיתך איצטריך לומר לעמיתך בכסף וכו' אלא ודאי כדאמרן וכל זה מוכרח ופשוט מן הסוגיות. והשתא דברי רבינו ז"ל מתמיהים דאיך מיעט למטה בבבא האחרת מעמיתך הקדשות שכתוב עמיתך ולא הקדשות דזה ודאי אי אפשר דאפי' לאמימר לא ממעטינן הקדש אלא מאחיו ועכו"ם מעמיתך כמו שהוכחתי מן הסוגיא והוא עשה בהפך. ועוד יש לתמוה דלפי האמת כולהו הוה לן למעוטי מאחיו עכו"ם והקדש דהכי ממעטינן ליה לר"י דאמר דבר תורה מעות קונות דלעמיתך איצטריך כמ"ש וא"כ כיון דהוא ז"ל פסק בריש פרק ג' כר"י דאמר דבר תורה מעות קונות הוה ליה למעוטי הקדש ועכו"ם מאחיו, ובאמת שדברים אלו תמוהים וצ"ע:

הלכה ט

ונ"ל שכן הדין באפוטרופוס שטעה וכו'. כתב ה"ה ז"ל אבל אפי' את"ל דההוא שליח אינו כשליח ב"ד סברא הוא שאין כח אפוטרופוס יפה מכח השליח. ביאור דבריו דאפי' תמצא לומר דמ"ש שליח הרי הוא כאלמנה ר"ל שליח בעלמא אבל שליח ב"ד הרי הוא כב"ד יש לחלק בין שליח ב"ד לאפוטרופוס דשליח ב"ד ב"ד שולחין לדבר זה בפרטות אבל אפוטרופוס מינוהו ב"ד על כל עסקי היתומים בכללות ואין כחו יפה כל כך:

הלכה י

ב"ד שמכרו נכסי יתומים וטעו בין בקרקעות בין במטלטלים וכו' ואם רצו שלא לבטל הממכר ויחזירו האונאה מחזירין. קשה דכאן כתב ויחזירו האונאה משמע דאפי' בקרקעות אם הונו ב"ד צריכים להחזיר האונאה א"כ איך כתב בסמוך נ"ל שב"ד שמכרו קרקע של יתומים וכו' אין הלוקח יכול לחזור בו דמשמע דלא יחזירו אונאה כלל בקרקעות. ואפשר דהך ויחזירו האונאה שכתב רבינו ז"ל לא קאי אלא אמטלטלים ומה שכלל למעלה קרקעות ומטלטלין להודיענו דהדין שוה ביניהם היכא דטעו בפחות משתות או שתות, או אפשר לומר בדוחק דהך ויחזירו הוא לשון יוצא ור"ל והם עושים שיחזירו הלוקחים האונאה שהם נתאנו ודוחק. ובהשגות כתוב כאן אמר אברהם לפי ענין דבריו וכו'. בפ' אלמנה ניזונת שנינו שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל וכו' אבל אם עשו אגרת בקורת אפי' מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים ובגמ' אמרינן ב"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזרין איתיביה רב אסי לאמימר שום הדיינים שפיחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים מאי לאו דלא בהכרזה לא בדאכרוז והא

מדסיפא בדאכרוז רישא בדלא אכרוז דקתני סיפא אבל אם עשו וכו' לא רישא וסיפא בדאכרוז ולא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהם כאן בדברים שאין מכריזין עליהם ע"כ בגמ' ופירשו בהלכות רישא דקתני פיחתו שתות וכו' ואע"ג דאכרוז איירי בדברים שאין מכריזין וסיפא דקתני אם עשו אגרת בקורת וכו' איירי בדברים שמכריזין ולהכי אהני הכרזה אבל ברישא דאיירי בדברים שאין מכריזין לא אהני וכן דעת רבינו ז"ל בפי"ב מהל' מלוה ולוה. אבל הר"ן ז"ל פירש שם בשם רבינו האי ז"ל בהפך דרישא איירי בדברים שמכריזים עליהם וסיפא איירי בדברים שאין מכריזין והכריזו שכיון שדקדקו כ"כ והכריזו בדברים שאין להכריז עליהם אמרו דאפי' עד פלגא מכרן קיים וזה נראה דעת הר"א ז"ל בהשגות שכתב שהרי מה ששנינו שום היתומים וכו' העמידו אותה בגמ' בדברים שמכריזים עליהם וכו' וזהו רישא דמתני'. עוד הקשה הר"ן ז"ל בשלמא פיחת שתות איכא למימר שאע"פ שאין אונאה לקרקעות היינו במאי דעביד איהו אבל במאי דעביד שליח יש אונאה הילכך פיחת שתות שפיר אבל הותיר שתות למה מכרן בטל שהרי לוקח מדעת עצמו הוא לוקח וזו היא קושית הרמב"ן ז"ל שהוזכרה בדברי ה"ה ז"ל ותירץ דהך מתני' דהכא לא איירי במכירת ב"ד קרקע של יתומים ללוקח אלא כשב"ח רוצה להפרע מהיתומים וב"ד שמין לו קרקע ומכריזין אותו כדי שיפרע מחובו בהא איירי רישא דמתני' ומש"ה כשהותירו שתות מכרן בטל כיון דבע"כ הוא יורד ונותנים לו בשומת ב"ד ע"כ, בכי הא אמרינן ברישא דבדברים שאין מכריזין או במקום שאין מכריזין או בשעה שאין מכריזין אפי' הכריזו והותירו שתות מכרן בטל כיון שבע"כ הוא יורד אבל בלוקח מדעת עצמו שאינו יורד על כרחו דשומת ב"ד בהא ודאי בדבר שלא מכריזין אפילו הותירו שתות מכרן קיים כיון דאין אונאה לקרקעות דלא יהא כח הדיוט חמור מכחן, וזו דעת רבינו ז"ל שכתב כאן נ"ל שבית דין שמכרו וכו' דכל זה איירי בלוקח מדעת עצמו ובדבר שאין מכריזין וכיון שכן לא יהא כח הדיוט חמור מכחן אבל בבעל חוב לא אמרינן הכי כיון דבעל כרחו הוא יורד וביאר רבינו ז"ל דינו בפי"ב מהלכות מלוה ולוה. זו היא כוונת הרמב"ן ז"ל וכוונת רבינו ז"ל שהוזכר בדברי הרב המגיד ז"ל:

הלכה טז

שכרו לזרוע לו קרקע וכו'. נראה דמאי דקאמר רבינו ז"ל הוא ששכרו לזרוע בשדהו ושיהיה הזרע משל הפועל וא"כ יש כאן אונאה בזרע שלא זרע כראוי ומ"מ הקשה הראב"ד דעדיין לא גמר מלאכתו ותירץ דאי אפשר לתקן והרמב"ן הקשה על זה דיפסיד שכרו, אבל אין לפרש דברי רבינו ז"ל דשכרו לזרוע והזרע משל בעל הבית דאין כאן אונאה בזרע כלל וזה פשוט:

הלכה יז

השוכר את הכלים וכו'. ואם יש בה הוניה שתות וכו' ה"ז מחזיר אונאה וכו'. קשה דביותר משתות אמאי מחזיר אונאה הי"ל דהמקח בטל, ואפשר דמחזיר אונאה נקטיה משום שתות ויותר ג"כ אפי' שיכלול בדוחק בלשון מחזיר אונאה שר"ל בטל המקח ודוחק:

פרק יד

הלכה א

כבר ביארנו שהנושא ונותן באמונה וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואחר שאין בו אונאה אפי' מכר יותר מכדי דמיהן וכו'. ביאור דבריו דפשיטא דיכול למכור אפי' שוה סלע בעשר כשהוא מפרש לקחתי בסלע ובעשר אני מוכר תדע לך דהא כשאומר בכך לקחתיו ואע"פ שאינו שוה כל כך כמו שלקחו ממי שמכרו לו אינהו הוי מכר ג"כ כשמפרש לו כך וכך אני משתכר דמותר:

הלכה ב

בד"א בדברים שיש בהם חיי נפש כו'. כתב ה"ה ז"ל נ"ל ראיה מדאמרינן אין משתכרין בביצים וכו' לא משמע כי אמר שמואל לא אמר וכו'. קשה דא"כ אמאי פליגי בביצים ליפלגו בכל דבר שאינו חיי נפש סתם כיון דלדעתו אין חילוק בין ביצים לכל דבר שאינו חיי נפש. וי"ל דנקט ביצים לאשמועינן דביצים אינם חיי נפש הפך מ"ש מוהרר"י קארו זצ"ל בשם התוס' דביצים עיקר חיי נפש בסי' רל"ה ע"ש:

הלכה ו

מותר לאצור פירות שלש שנים ערב שביעית וכו'. ערב שביעית איקרי שנה ששית ומותר לקנות בשנה ששית לצורך הששית והשביעית והשמינית למכור לכל העולם פן ימותו ברעב בשביעית ובשמינית כן פירש רשב"ם ז"ל והוזכר בדברי ה"ה ז"ל:

הלכה ח

אין מוציאין פירות שיש בהם חיי נפש וכו'. בהלכות גריס כך אין מוציאין לסוריא ולא מאפרכיא לאפרכיא ורבי מתיר מאפרכיא לאפרכיא ע"כ. וכתב ה"ה ז"ל דדעת ההלכות לפרש אפרכיא כדעת רבינו שהוא מרשות לרשות מלך אחר בא"י עצמה וטעמו דאל"כ אלא שמפרש כפירשב"ם ז"ל למה הוצרך ת"ק להזכיר בדבריו ולא מאפרכיא הא באומרו אין מוציאין מא"י לסוריא משמע דאין מוציאין כלל אפי' מאפרכיא אחרונה של ארץ ישראל לאפרכיא ראשונה של סוריא ועוד מדרב מתיר מאפרכיא לאפרכיא נשמע דרבנן

סברי דלא אלא ודאי דמדאפרכיא לאפרכיא הכל הוא בארץ ישראל ולכך הוצרך תנא קמא להזכירו בדבריו לאשמועינן דהכל הוא בארץ:

הלכה טו

כל המאנה את הגר בין בממון בין בדברים וכו'. ה"ה הקשה על רבינו קושיות מלאוין הנמצאים בכתוב ומסוגית הגמ'. אבל יש להקשות על רבינו קושיות אחרות מיניה וביה דאם כדבריו דעובדים על לאו של אונאת ממון באונאת דברים וכן בהפך בישראל נמי אמאי לא עבר באונאת ממון אלא בלאו אחד שהוא אל תונו איש את אחיו כמ"ש בריש פי"ב וכן באונאת דברים אמאי לא עבר אלא בלא תונו איש את עמיתו כמ"ש כאן היה לו לעבור על ממון מפני דברים ועל דברים מפני ממון דומיא דגר. ועוד בממון דגר אמאי לא עבר לאו דוגר לא תונה שהוא של דברים כיון דאת אמרת כן דעובר בלחיצת ממון ג' משום דעובר על לאו לא תונו דממון בישראל וכן עובר על לא תונו דדברים בישראל כיון שעובר על ממון כזה כיון שהוציאם בלשון אונאה ג"כ ראוי לו לעבור על וגר לא תונה כיון שהוציאו בלשון אונאה. ואפשר לומר שלתרץ לזה כתב רבינו ז"ל וכפל לאוין בגר בשני דברים בפירוש לא תונה ולא תלחץ ואם כוונת הכתוב היתה שיעבור באונאת ממון בגר בארבעה לימא בגר לא תונה שתי פעמים חד בממון וחד בדברים דומיא דישראל דכתיב ביה לא תונו ולא תונו אחד בממון ואחד בדברים ומדשני וכתב חד בלשון הונאה וחד בלשון לחיצה משמע דאתא לומר דמחולקים הם זה מזה ולא יעבור על זה כזה ועל זה כזה, וזה שכתב רבינו בשני דברים בפירוש כלומר בשני דברים מחולקים וקושיא קמייתא עדיין לא מיתרצא וצ"ע:

פרק טו

הלכה ב

וכן אם נמצאו המעות חסר או יתר מן המנין שפסקו וכו'. זה דוקא כשהאחר תובעו אבל אם אין האחר תובעו אם טעה בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר ואם לאו אינו חייב דילמא מתנה יהביה ניהליה וכמו שכתב רבינו פרק ד' מהלכות מלוה ובספר חשן משפט כתוב כן בסימן רל"ב. ובהשגות כתב כאן א"א פעמים שאין המקח נקנה וכו'. נראה דעת ההשגות דכי היכי דבקדושי אשה יש חילוק בין היכא שאומר מנה זה למנה סתם במקח וממכר נמי יש חילוק בין היכא דאמר לו הילך שק שיש בו סאה של אגוזים דכיון דאמר לו שיש בו היינו דומיא דמנה זה ולא מצא מדתו הרי זה חוזר אבל כשאמר לו הילך סאה של אגוזים הרי זה דומה למנה סתם וזה יודע שאין בו שעור סאה כלומר

כיון דאמר לו כן הרי זה מסתמא יודע דכיון דלא א"ל מנה זה שאין בו שעור סאה וא"כ אפי' כשלא מצא מדתו אינו חוזר. גם אפשר דמה שחלק בהשגות הכל הוא כשאמר מנה זה כלומר דבאומרו הילך סאה של אגוזים ה"ז כמנה זה ומ"מ כשראינו דזה יודע שאין בו שיעור סאה וקבלו אפי' לא מצא כדי מדתו חוזר וזה שכתב וזה שיודע כלומר ידענו בודאי שזה יודע ובאשה נמי הדין כך:

הלכה ז

המוכר פרה לחבירו ומצא בה מומין גלויין. בפ' השוכר את האומנין (דף פ') תניא נמי וכו' היה בו מום אחד וסנפו בין המומין ה"ז מקח טעות א"ל רב אחא לרב אשי היו בה כל המומין הללו מאי ואמרו שם אין זה מקח טעות מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות ודעת רבינו בפירוש הברייתא דכל המומין הזכיר לו בפירוש אלא שהראה לו באצבעו מום זה בה ועוד מום פלוני ומום פלוני. וקשה דא"כ מאי קמיבעיא ליה דהיינו כל המומין הללו היינו מום זה ומום אחר ועוד רבינו למה הוצרך לכתוב הדין שתי פעמים. ואפשר דמאי דקא מיבעיא ליה לרב אשי הוא דדילמא מאי דאמרינן אין זה מקח טעות כשאמר מום זה ומום אחר אינו כשנמצא בה כל המומין שמנה דודאי האי גברא לא סליק אדעתיה שיהא בה כל המומין האלו וכדפירש"י או דילמא אפי' שהיו בה כל המומין שאמר ומאי דנקט דמתנה מום זה הוא לאשמועינן דאפי' שמראה לו באצבעו הרי מום זה וס"ד כיון דהראה לו זה משמע דדוקא זה מראה לו וזהו האמת אבל כל האחרים להשביח דעתו אמר כן וא"כ כשנמצאו הוי מקח טעות קמ"ל והשתא א"ש שרבינו הוצרך להביא השתי חלוקות דיש חדוש במראה לו יותר מבראשונות:

פרק טז

הלכה ד

הלוקח מקח ונמצא בו מום כו'. קשה דלעיל כתב ואפי' אבד או נגנב אחר שהודיעו וכו' ופירש הרב מהרי"ק בסימן רל"ב נראה דהך אחר שהודיעו אין לפרשו אחר שהודיע לו המום דודאי אם אין לו שהות להודיע המום לא אמרינן דהוא ברשות לוקח אלא ה"ק מאחר שהודיע לו שהיה מוליכו למקום פלוני הרי הוא ברשות מוכר משמע לפ"ז דהיכא דלא היה לו שהות להודיע הרי הוא ברשות מוכר ואיך כתב כאן רבינו דהרי הוא ברשות לוקח וע"כ הך איירי בדאין לו שהות להודיעו מדאמר בסיפיה דלישניה ואם היה לו שהות להודיעו משמע דקודם איירי כשאין לו שהות. ויש לחלק דכשהודיעו מתחלה דע שאני מוליכו למקום פלוני אז ודאי כשאין שהות הרי הוא ברשות מוכר משום דזהו

מה שהודיעו בתחלה לומר דאם לא יהיה לו שהות להודיעו הרי הוא ברשותו. זה נראה ליישב לדעת הרב מוהרי"ק ז"ל שפירש דרך אחר שהודיעו שכתב רבינו לעיל לא קאי אהודעת מום אבל אם נפרש דקאי אהודעת מום אין צורך לכל זה:

הלכה ו

מכאן אתה למד שהמוכר וכו'. בזה יש נוסחאות בדברי רבינו דבקצת ספרים כתוב ואם שנה ועשה מום אחר אחר שיודע לו המום ובספרים אחרים כתוב ואם שנה ועשה מום אחר קודם שיודע לו המום וזה עיקר דאם עשה שום דבר אחר שנודע המום הרי נשתמש בו וכבר כתב רבינו דפטור דאם נשתמש בו אחר שראה המום ה"ז מחל ואינו יכול להחזיר ועם היות שיש לחלק ולומר דעשיית מום אחר לא איקרי שימוש אלא היזק מ"מ ודאי דהנוסחא האמיתית היא קודם שיודע לו המום והכי דייק רישיה דלישניה שכתב ועשה בו הלוקח מום אחר קודם שיודע לו מום וכן למטה בקנה בגד כתב שאח"כ נודע המום מחמת הקריעה וכן בתפירה כתב שאחר כך נודע המום דאל"כ עקר שמוש הודעת המום:

פרק יח

הלכה ה

ביין התירו לערב קשה ברך וכו' ואם היה טעמו ניכר וכו'. בב"מ סוף פרק הזהב אמרינן א"ר נחמן ובין הגתות שנו והאידנא דקא מערבי שלא בין הגתות א"ר פפא דידעי וקא מחלי רב אחא בריה דרב איקא אמר הא מני רב אחא היא דתניא רב אחא מתיר בדבר הנטעם ע"כ. לכאורה משמע דרבינו סבר דהאידנא סבירא לן כרב אחא אבל מתני' דאמר בין הגתות ס"ל דלא כרב אחא אבל זה אי אפשר דרבינו פסק כמתני' דבין הגתות וכרב אחא דמתיר בדבר הנטעם. ונראה שהוא מפרש דהאידנא מאי דקא מערבי שלא בין הגתות הוא מפני שאנו מערבין בכל כך יין קשה ברך דנרגש הטעם אבל דין משנתנו הוא כשהעירוב הוא דבר מועט שאין הטעם נרגש, וטעמא דמלתא כשהטעם נרגש היה לו ללוקח לטועמו ומדלאטעמו מחיל ולכך אפילו שלא בין הגתות מותר:

הלכה ו

ובמקום שנהגו להטיל מים ביין וכו'. ה"ה דאם היה הטעם נרגש אפילו שלא בין הגתות מותר וכמ"ש בדין עירוב היין קשה ברך דתרוייהו שוים היכא דטעמו נרגש וכן השוה אותה הטור בס' ח"מ סי' רכ"ט אלא מפני שאין אדם מערב כ"כ מים ביין שיהא טעמו נרגש דזה אינו מצוי ומפני כן לא כתבו רבינו וכמ"ש ה"ה והמחבר לא הביא דינו של

רבא שאינו מצוי אבל לעיל ביין דבר מצוי הוא לערב יין קשה הרבה ביין רך שיהא טעמו נרגש:

הלכה ח

אסור לערב שמרים בין ביין בין בשמן כו'. בפרק המפקיד (דף מ') אמרינן אמר אביי כשתמצא לומר לדברי ר' יהודה מותר לערב שמרים לדברי חכמים אסור לערב שמרים וכו' א"ל ר"פ לאביי אדרבה איפכא מסתברא לדברי חכמים מותר לערב שמרים לדברי ר"י אסור לערב שמרים ע"כ. וטעם שניהם מפורש שם ופירש רש"י מותר לערב שמרים המוכר שמן לחבירו סתם בעת שהוא מזוקק ששקטו ושקעו שמריו מותר לו לערב ולבלבל שמרים המשוקעות שיחזרו ויתערבו עם השמן בתוך המדה ע"כ. ודברי רבי יהודה הוזכרו שם במשנה ר"י אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה ה"ז מקבל עליו לוג ומחצה שמרים ע"כ. ודברי רבינו אפשר לפרשם בשני פנים או דסבירא ליה דמחלוקת ר' יהודה ורבנן דמוכר לו שמן מזוקק בפירוש ובכי הא סברי רבנן דיתן לו שמן זך בלי שמרים אבל במוכר שמן סתם מודו רבנן לר' יהודה והוא ז"ל פסק כחכמים ולכך כתב דבשמן מזוקק אינו מקבל שמרים ובסתם יקבל לוג ומחצה שמרים כדברי ר' יהודה דאפילו רבנן מודו ליה בסתם ולפי זה פסק כלישנא קמא דהיא סברת אביי דסבירא ליה דלדברי חכמים אסור לערב שמרים ומפני כן כתב אסור לערב שמרים בין ביין בין בשמן או שהוא ז"ל סבור דמחלוקת ר"י ורבנן הוא במוכר שמן סתם ומה שאמר המוכר שמן מזוקק ר"ל שנתן לו מזוקק ונשארו השמרים בידו אבל לא הזכיר בשעת התנאי מזוקק ובכי הא סבר ר"י דיוציא לוג ומחצה שמרים אבל כשהזכיר לו בפירוש מזוקק מודה ר"י לרבנן דיתן לו שמן זך בלי שמרים והוא ז"ל פסק כר"י דבשמן סתם יוציא לוג ומחצה ובמפרש מזוקק יתן לו שמן זך דבכי הא אפילו ר"י מודה ולפי זה פסק כלישנא בתרא דר"פ דאמר דלדברי ר"י אסור לערב שמרים ודעת הרבה מפרשים לפרש כן דברי רבינו וכמ"ש הרב מהרי"ק ז"ל בסימן רכ"ט אבל דעת ה"ה לפרש כפירוש הראשון. והרב מהרי"ק ז"ל בסימן הנזכר הכריח הדבר כדברי ה"ה ונמוקו עמו מ"מ מ"ש שם דהך ויש מי שפירש שהוזכר בדברי ה"ה הוא דרצה לפרש כן בדברי הרמב"ם ז"ל אין זה במשמע דברי ה"ה ז"ל שאח"כ כתב ופסק כלישנא קמא ולפי יש מי שפירש לא פסק אלא כלישנא בתרא דר"פ כדכתיבנא עם שאפשר לדחות דופסק רבינו שכתב ה"ה לא קאי אלא לפי פירושו והפך יש מי שפירש מ"מ אין זה במשמע לשונו והעיקר דהך יש מי שפירש לא רצה לפרש כן בדברי רבינו אלא בדברי הגמרא בלבד. וא"ת איך כתב רבינו דאסור לערב שמרים הא אם מכר שמן סתם מותר ליתן לו שמרים י"ל דגזרינן אטו

כשמפרש לו מזוקק הלכך לא יערבם ביחד אלא לעולם יתן לו שמן מזוקק וכשיתנה עמו שמן סתם יתן לו השמרים נפרדים מהשמן לוג ומחצה:

ואפילו שמרים של אמש בשמרים וכו'. בס"פ הזהב (דף ס') שנינו ואין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו שמריו ומפרשים בגמרא אין מערבים שמרים של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל נותן לו שמריו ופירש"י של אמש מיין ששפה בשל אמש ונשארו השמרים אין מערבין אותו ביין ששפה היום ששמרי יין זה מקלקלים היין האחר. והשתא קשה בדברי רבינו שכתב שמרים של אמש בשמרים של היום אסור דלא הל"ל אלא שמרים של אמש ביין של היום, אלא שי"ל שכתב כן לאשמועינן שאפילו שיין של היום הוא עם שמריו מ"מ כשמשליך לו שמרים אחרים מקלקלו:

הלכה יג

לפיכך הבורר צרור מתוך גרנו וכו'. בפ' המוכר פירות (דף צ"ג) תני רב קטינא רובע קטנית לסאה והקשו ועפרורית לא והא אמר רבא וכו' הבורר צרור מגרנו של חבירו נותן לו דמי חיטין ותירצו קטנית רובע עפרורית פחות מרובע ע"כ. כלומר דקטנית בכל סאה דחיטין יתן לו רובע קטנית שכן דרך להתערב אבל עפרורית יתן לו פחות מרובע א"כ דין זה דבורר גרנו של חבירו הוא אפילו במקום שאין שם מנהג כלל לענין פחות מרובע דאפסדיה. ויש תימה על רבינו איך כתב לפיכך דמשמע שהוא נמשך אחר מ"ש שיש מקומות שנהגו כך ויש שנהגו כך דאפילו במקום שאין מנהג כלל דין איתיה אלא שאפשר לומר דבמקום שאין מנהג דין זה ליתיה אלא בפחות מרובע אבל במקום שיש שם מנהג אפילו שיהיה מחצה עפר דין זה איתיה ברובע ויתר מרובע וזהו שכתב לפיכך כלומר נמשך דין זה בכל אופן אפילו ביתר מרובע ומקום שנהגו אפילו שיהיה מחצה עפר או לפחות מרובע למקום שאין שם מנהג:

סליקו להו הלכות מכירה בס"ד